

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Oddelek za slovenistiko

2. Slovenski dialektološki posvet (SDP 2)

29.–30. 11. 2012, Prešernova dvorana SAZU, Novi trg 4, Ljubljana

Povzetki

Ljubljana, 2012

KAZALO VSEBINE

Program SDP 2	4
Luchia Antonova-Vasileva , Prispevek <i>Slovenskega lingvističnega atlasa</i> k preučevanju narečij južnoslovenskih jezikov	6
Maruša Brozovič , Kaj še lahko prispeva raziskava ledinskih in hišnih imen?	7
Rok Dovjak , Prsi ali prsa?	8
Zbyněk Holub, Marc L. Greenberg , Obpanonska vzporednica na ravni besedne prozodije: paroksitoneza v jugozahodnem češkem narečju	9
Mojca Horvat , Narečne tvorjenke s priponskim morfemom <i>-ica</i> iz pomenskega polja <i>človek</i>	10
Janoš Ježovnik , Izvor poimenovanj za orodja in hišne pripomočke v terskem narečju.....	12
Karmen Kenda-Jež , Slovenska narečna fonetična transkripcija. Kako naprej?	13
Klemen Klinar , Zbiranja hišnih in ledinskih imen na Gorenjskem in njihov prispevek k jezikoslovju	14
Mihaela Koletnik , Besedje iz pomenskega polja »kmetija – prostori in oprema v hiši, gospodarska poslopja« v slovenskogoriškem narečju	15
Karin Marc Bratina , Konceptualna metafora v slovenskoistrski frazeologiji.....	16
Herta Maurer-Lausegger , Bukovnik Andrej Schuster – Drabosnjak in koroško narečje.....	17
Tanja Mirtič , Naglasne značilnosti samostalnikov <i>o</i> -jevske sklanjatve v govoru vasi Dolnje in Gorenje Mraševo.....	18
Vlado Nartnik , K opisom bolezni in smrti z logičnimi osebki v <i>SLA 1</i>	19
Luigia Negro , Kratke pripombe k védenju Rezijanov o svoji jezikovni in etnični pripadnosti.....	20
Irena Orel , <i>Slovenski lingvistični atlas</i> kot vir za diahrono raziskovanje besedja.....	21
Katarina Prosenc , Vera Smole, <i>BADŽ</i> in njegov 5. zvezek z naslovom <i>Svinja</i>	24
Vera Smole , Frazemi s sestavinama <i>srce</i> in <i>duša</i>	25
Matej Šekli , Metodologija določanja plasti mlajših romanizmov v slovenščini	27
Anton Schellander , Ohranjanje in spreminjanje slovenskih narečnih govorov na avstrijskem Koroškem.....	29
Klara Šumenjak , Glasoslovne značilnosti govora Koprive na Krasu.....	32
Peter Weiss , Kategorija živosti v govorih spodnje Zadrecke doline	35
Melita Zemljak Jontes , Oblikoslovna raznolikost v sevniško-krškem govoru glede na (ne)mestno okolje	37

Maša Zevnik, Sodobna gorenjska kolesarska terminologija	38
Danila Zuljan Kumar, Skladijske strukture v terskem govoru vasi Subid	39
Navodila avtorjem.....	40

2. Slovenski dialektološki posvet (SDP 2)
Ljubljana, ISJ FR ZRC SAZU, 29.–30. 11. 2012

Četrtek, 29. 11. 2012		
	8.30–9.00	Sprejem udeležencev
	9.00–9.30	Otvoritev konference s kratkim kulturnim programom (Tjaša Jakop in Irena Avsenik Nabergoj) <ul style="list-style-type: none"> ▶ doc. dr. Jožica Škofic – vodja zasedanja ▶ akad. prof. dr. Zinka Zorko – predstavnica SAZU ▶ prof. dr. Oto Luthar – direktor ZRC SAZU ▶ izr. prof. dr. Alojzija Zupan Sosič – predstojnica Oddelka za slovenistiko FF UL ▶ prof. dr. Marko Snoj – predstojnik ISJ FR ZRC SAZU ▶ Alenka Logar-Pleško
Dnevni red	Predavatelj	Naslov prispevka
	9.30–9.50	Martina Orožen Iz spominov na Tineta Logarja
Fr	9.50–10.10	Vera Smole Frazemi s sestavinama <i>srce</i> in <i>duša</i>
Bt	10.10–10.30	Irena Stramljič Breznik Besedotvorni izzivi dialektoloških raziskav (<i>SLA 1</i> in <i>Semantično-derivacioni rečnik 1, 2</i>)
Bt	10.30–10.50	Mojca Horvat Narečne tvorjenke s priponskim morfemom <i>-ica</i> iz pomenskega polja <i>človek</i>
	10.50–11.05	Diskusija
	11.05–11.20	Odmor
G	11.20–11.40	Alenka Šivic-Dular (Jezikoslovni podatki v jezikovnih atlasih)
G	11.40–12.00	Luchia Antonova-Vasileva Prispevek <i>Slovenskega lingvističnega atlasa</i> k preučevanju narečij južnoslovenskih jezikov
G	12.00–12.20	Katarina Prosenc, Vera Smole <i>BADŽ</i> in njegov 5. zvezek z naslovom <i>Svinja</i>
G	12.20–12.40	Jožica Škofic Kako do interaktivnega jezikovnega atlasa?
	12.40–12.55	Diskusija
	13.00–15.00	Odmor za kosilo
S	15.00–15.20	Alenka Valh Lopert, Zinka Zorko Skladnja v panonski narečni skupini
S	15.20–15.40	Danila Zuljan Kumar Skladenjske strukture v terskem govoru vasi Subid
S	15.40–16.00	Herta Maurer Lausegger Bukovnik Andrej Šuster – Drabosnjak in koroško narečje
	16.00–16.20	Diskusija
	16.20–16.40	Odmor
F	16.40–17.00	Marc Greenberg, Zbyněk Holub Obpanonska vzporednica na ravni besedne prozodije: paroksitoneza v jugozahodnem češkem narečju
F	17.00–17.20	Tanja Mirtič Naglasne značilnosti samostalnikov moške <i>o</i> -jevske sklanjatve v govoru vasi Dolnje in Gorenje Mraševo
F	17.20–17.40	Matej Šekli Metodologija določanja plasti mlajših romanizmov v slovenščini
F	17.40–18.00	Klara Šumenjak Glasoslovne značilnosti govora Koprive na Krasu
	18.00–18.20	Diskusija
	18.20–18.40	Odmor
F	18.40–19.00	Karmen Kenda-Jež idr. Slovenska narečna fonetična transkripcija. Kako naprej? (Fonetična delavnica)

Petek, 30. 11. 2012			
B	9.00–9.20	Mihaela Koletnik	Besedje iz pomenskega polja »kmetija – prostori in oprema v hiši, gospodarska poslopja« v slovenskogoriškem narečju
B	9.20–9.40	Janoš Ježovnik	Izvor poimenovanj za orodja in hišne pripomočke v terskem narečju
B	9.40–10.00	Marija Sivec	Obarvana slovenščina // Izkušnje s SLA
B	10.00–10.20	Irena Orel	SLA kot vir za diahrono raziskovanje besedja (na primeru poimenovanj za dele telesa in bolezni iz zdravilskih knjig 19. stoletja)
B	10.20–10.40	Karin Marc Bratina	Konceptualna metafora v slovenskoistrski frazeologiji
	10.40–11.00	Diskusija	
	11.00–11.20	Odmor	
I	11.20–11.40	Klemen Klinar	Projekti zbiranja hišnih in ledinskih imen na Gorenjskem
I	11.40–12.00	Maruša Brozovič	Kaj še lahko prispeva raziskava ledinskih in hišnih imen?
I	12.00–12.20	Martina Piko-Rustia	Slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem: vprašanje ustreznega narečnega zapisa
T	12.20–12.40	Maša Zevnik	Sodobna gorenjska kolesarska terminologija
	12.40–12.55	Diskusija	
	13.00–15.00	Odmor za kosilo	
O	15.00–15.20	Melita Zemljak Jontes	Oblikoslovna raznolikost v sevniško-krškem govoru glede na (ne)mestno okolje
O	15.20–15.40	Peter Weiss	Kategorija živosti v govorih spodnje Zadrečke doline
O	15.40–16.00	Rok Dovjak	Prsi ali prsa?
O	16.00–16.20	Vlado Nartnik	K opisom bolezni in smrti z logičnimi osebki v SLA 1
O	16.20–16.40	Tjaša Jakop	Južnonotranjski govor Jelšan
	16.40–17.00	Diskusija	
	17.00–17.20	Odmor	
SL	17.20–17.40	Anton Schellander	Ohranjanje in spreminjanje slovenskih narečnih govorov na avstrijskem Koroškem
SL	17.40–18.00	Viljem Černo	Jezikovna situacija pri Slovencih v Beneški Sloveniji
SL	18.00–18.20	Luigia Negro	Kratke pripombe k védenju Rezijanov o svoji jezikovni in etnični pripadnosti
	18.20–18.40	Diskusija	
	18.40–19.00	Zaključek konference (Jožica Škofic)	

Legenda: F = fonetika, O = oblikoslovje, B = besedoslovje, Bt = besedotvorje, Fr = frazeologija, S = skladnja, G = geolingvistika, I = imenoslovje, SL = sociolingvistika; T = terminologija

Sestavila: Jožica Škofic, 27. novembra 2012

Лучия Антонова-Василева,
Институт за български език »Проф. Любомир Андрейчин«
Българска академия на науките, София
luch_antonova@abv.bg

Prispевек *Slovenskega lingvističnega atlasa* k preučevanju narečij južnoslovenskih jezikov

V prispevku so prikazani dosežki prvega zvezka *Slovenskega lingvističnega atlasa*. Narejena je primerjava med omenjenim delom in delom *Български диалектен атлас. Обобщаващ том* (Bolgarski narečni atlas: Povzemajoči zvezek). Pregledano so naslednje skupine narečnega leksičnega gradiva: 1) gradivo, ki kaže na enotnost leksikalnega sistema slovanskih jezikov: poimenovanja za 'jezik', 'пета', 'уho' idr.; 2) gradivo, ki kaže enotnost leksike slovanskega izvora z evropsko leksiko: 'zob', 'nos', 'sestra' idr.; 3) gradivo, ki prikazuje narečno razčlenjenost leksemov tipa (1) in (2) pri pojavljanju specifičnih narečnih besed in oblik, ki so zanimive za zgodovino slovanskih jezikov, na primer oblikovne različice leksemov (*oko, oče, očes-*), pojavljanje določnega člena ob pridevniku (npr. *ta debeli palec, ta prvi prst*), pojavljanje izposojenk iz neslovenskih jezikov, npr. *bubreki, buza* idr. Nakazane so možnosti, ki jih sopostavljanje različnih jezikov na narečni ravni nudi tako pri pojasnjevanju njihovega zgodovinskega razvoja kot pri reševanju problemov zgodovine jezikovne družine, ki ji pripadajo.

Приносът на *Словенския лингвистичен атлас* за проучването на диалектите на южните славянски езици

В доклада се посочват постиженията на първия том на *Slovenski lingvistični atlas*. Прави се съпоставка между този труд и *Български диалектен атлас. Обобщаващ том*. Разглеждат се различни типове карти: 1) карти, които показват общността на лексикалната система на славянските езици: названия за 'език', 'пета', 'уho' и др.; 2) карти, които показват общността на лексиката от славянски произход с европейската лексика: 'зъб', 'нос', 'сестра' и др.; 3) карти, които показват разпространението на диалектно равнище на лексеми от тип (1) и тип (2) при наличието на специфични диалектни думи и форми, представляващи интерес за историята на славянските езици – напр. морфологични варианти на лексемите (*oko, oče, očes-*); наличие на определителен член при прилагателните (напр. *ta debeli palec, ta prvi prst*); наличие на заемки от неславянски езици *bubreki, buza* и др. Правят се изводи за възможностите, които дава съпоставката между различни езици на диалектно равнище за изясняването на техния исторически развой, като и за решаването на проблемите на историята на езиковото семейство, към което те принадлежат.

Maruša Brozovič
Selšček
marusa.brozovic@gmail.com

Kaj še lahko prispeva raziskava ledinskih in hišnih imen?

Pred kratkim sem opravila raziskavo,¹ katere osrednji namen je bil natančno popisati, pravilno poknjžiti in analizirati ledinska in hišna imena v vasi Selšček, kjer se govori eden od zahodnejših dolenskih govorov. Selšček leži ob cesti Cerknica-Rakitna na planoti Menišija, na nadmorski višini 647 m. Osemdeset dobljenih ledinskih imen je analiziranih s strukturnega in pomenskomotivirajočega vidika ter uvrščenih v slovar ledinskih in hišnih imen z etimološko razlago in ponazarjalnim besedilnim gradivom, ki je izsek transkribiranega pogovora z informatorjema. Besedilo je temelj za analizo govora, torej ne gre samo za nabor lastnega imenja, ampak tudi občeleksičnega gradiva, skozenj pa se odpira pogled v preteklost, v duhovno in materialno kulturo kraja. Pogoji za analizo, ki sledi poknjženju, je poznavanje strukture krajevnega govora, zato je fonološki opis in razjasnitev osnovnih oblikoslovnih značilnosti govora prav tako nujna sestavina raziskave. Popisana ledinska imena imajo svoj pomen v konkretni zunajjezikovni stvarnosti, zato je smiselna priloga k delu zemljevid. Za tako delo je potrebnih mnogo znanja in veščin. Nevidni, a pomembni vidiki terenskega raziskovanja so še udomačenost v kraju ter dobri odnosi z informatorji in mentorji.

Namen prispevka je na kratko povzeti in na posamičnih primerih ponazoriti potek in rezultate raziskave ledinskih in hišnih imen v vasi Selšček, predvsem pa izpostaviti tisto, kar v naslovu ni zajeto, a je prav tako pomemben metodološki, gradivski in kulturološki prispevek k osnovni raziskavi, nastal v sinergiji med raziskovalcem, informatorji, mentorji in še kom.

¹ Prispevek je nastal na osnovi diplomskega dela *Ledinska in hišna imena v vasi Selšček*, na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani leta 2012 pod mentorstvom red. prof. dr. Vere Smole in somentorstvom doc. dr. Mateja Šeklija.

Rok Dovjak, Prsi ali prsa?

Rok Dovjak
Ljubljana
rok.dovjak@gmail.com

Prsi ali prsa?

Izid prvega zvezka *Slovenskega lingvističnega atlasa* je močna spodbuda tako za narečne kot knjižnojezikovne raziskave. Ena takih je primerjava knjižne besede *prsi* s pogovorno *prsa*. Slovenska narečja pri poimenovanju tega telesnega dela izkazujejo precejšnjo enotnost – največje bogastvo izrazov najdemo na zahodu, drugod pa nahajamo predvsem oblike *prsa*, *prse* in *prsi*. Zanimivo je, da je knjižna oblika v narečjih zastopana s precej manjšim deležem kot pogovorna. Ker zgornji prednji del trupa spada med tiste telesne dele, ki se med obema spoloma najizraziteje razlikujejo, si ta krajši prispevek prizadeva ugotoviti, ali se precejšnja razlika predmetnosti odraža tudi na besedni ravni, to pa poskuša doseči z uporabno sodobnih jezikovnih orodij: spletnih korpusov in iskalnikov. Ta razmeroma nova možnost ponuja gradivo, nastalo v bolj sproščenih okoliščinah, lahko tudi brez lektorskih posegov, zato je bližje pogovorni rabi.

Zbyněk Holub, Marc L. Greenberg, Obpanonska vzporednica na ravni besedne prozodije: paroksitoneza v jugozahodnem češkem narečju

Zbyněk Holub
Ústav bohemistiky a knihovnictví
Slezská univerzita v Opavě
Masarykova třída 37
746 01 Opava, Czech Republic
zbynek.holub@fpf.slu.cz

Marc L. Greenberg
Dept. of Slavic Languages & Literatures
1445 Jayhawk Blvd. Rm. 2133
Lawrence, KS 66045-7594
USA
mlg@ku.edu

Obpanonska vzporednica na ravni besedne prozodije: paroksitoneza v jugozahodnem češkem narečju

Slavisti v glavnem pojmujejo češko-slovaško narečno področje kot enotno s stališča besedne prozodije: ikt je ustaljen na prvem zlogu in v vsakem zlogu je možno kolikostno nasprotje. Izjema je šlezjsko narečje, kjer prevladuje tipična poljska konfiguracija z iktom stalno na predzadnjem zlogu, vendar brez kolikostnih nasprotij. Manj znano je, da v dveh jugozahodnih čeških enklavah (blizu Plzna in Čeških Budjeovic) prevladuje konfiguracija, ki je na prvi pogled podobna šlezjski. V resnici pa je stanje v jugozahodni češčini drugačno: tu je konfiguracija taka kot drugod v splošni češčini (ikt je stalno na prvem zlogu, kolikostna nasprotja pa so možna na vsakem zlogu), vendar najdemo tudi rastočo intonacijo v predzadnjem zlogu. Rastoča intonacija ima isti izvor kot dolga rastoča intonacija v koroškem, gorenjskem in dolenskem narečju; ustaljenost intonacije pa je vzporedna stanju npr. v haloškem narečju, kjer se kot uresničitev ikta posplošuje rastoča intonacija.

Mojca Horvat
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
mhorvat@zrc-sazu.si

Narečne tvorjenke s priponskim morfemom *-ica* iz pomenskega polja *človek*

S priponskim morfemom *-ica* (< psl. **-ica*) se v slovenščini tvorijo izsamostalniške tvorjenke z besedotvornimi pomeni ženska oblika (*golobica, jerebica*), manjšalnica (*deklica, dušica, repica*) in opravkar/opravljalnik (*bukvica*), izpridevniške tvorjenke z besedotvornima pomenoma nosilnik/nosilec lastnosti (*golica, sušica*) in lastnost (*bledica*) ter izglagolske tvorjenke z besedotvornim pomenom vršilec/vršilnik dejanja (*grabljica, perica*).

Izmed vseh tvorjenih poimenovanj, analiziranih v *Slovenskem lingvističnem atlasu 1 (SLA 1)*, jih ima največ priponski morfem *-ica*, in sicer več kot 140, kar je daleč največ v primerjavi z drugim najpogostejšim priponskim morfemom *-ec*, ki tvori okrog 100 tvorjenk. V prispevku bodo tvorjenke na *-ica* razvrščene in analizirane v skladu z morfemizacijo iz *SLA 1* ter v skladu z morfemsko zgradbo priponskega niza tvorjenke (od nižje- k višjestopenjskim). Pri tvorjenkah z večmorfemskim priponskim obrazilom bo opozorjeno na večkratno motiviranost tvorjenke, tj. na reinterpretacijo morfemske meje, posledično s tem pa na nastanek novih besedotvornih pomenov tvorjenk.

V *SLA 1* je največ tvorjenk s priponskih morfemom *-ica* povezanih z ožjim pomenskim poljem *telo*, sledijo poimenovanja za *bolezni*, najmanj pa jih tvori poimenovanja za *družinske člane*.

V prispevku bomo poskušali ugotoviti še, ali so morda tvorjenke s priponskim morfemom *-ica* za določena narečja značilnejša oz. so tam pogostejša.

Tjaša Jakop
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
tjasa.j@gmail.com

Južnonotranjski govor Jelšan

Krajevni govor Jelšan spada v notranjsko narečje; ker leži na skrajnem južnem robu notranjščine, meji na čakavsko čiško narečje. Narečno gradivo za Jelšane je bilo zbrano za *Slovenski lingvistični atlas (SLA)*. V članku so predstavljene glasoslovna, oblikoslovna in leksikalna ravnina govora.

Govor pozna samo jakostno naglaševanje. Kolikostna nasprotja so odpravljena: naglašeni samoglasniki so dolgi, nenaglašeni pa kratki. Sistem naglašanih samoglasnikov je sestavljen iz naslednjih samoglasnikov: *i:*, *iə:*, *e:*, *e:*, *□e:/□ä:*, *ə:*, *a:*, *□o:/□a:*, *o:*, *uə:*, *u:*. Govor je ohranil mehke soglasnike *ć*, *ĺ*, *ń* (npr. *p'lu:ća*, *lo'ba:ña*).

Samostalniki srednjega spola ohranjajo prvotni spol (npr. *u's□ə:su*, *'□a:ku*, *'r□ä:bru*, *ku'le:□nu*, *'se:nce*, *'te:□me*), v dvojini pa so maskulinizirani (npr. *d'va:* *'□a:kna*). V množini se je namesto nenaglašene končnice *-je* posplošila končnica *-i* (npr. *b'ra:ti*, *s'va:ti*); prav tako v jelšanskem govoru ne poznajo podaljševanja osnove z *-ov-* (npr. *'si:ni*). Dvojino uporabljajo samo za samostalnike moškega spola; za samostalnike in pridevnike ženskega spola kot tudi za vse glagolske oblike namesto dvojine uporabljajo množino (npr. *d'va:* *'d□a:bra* *'si:na* toda *d've:□* *'d□a:bre* *x'čičə:re*; *'mi:dva* *'de:□lamo*, *'vi:dva* *'de:□laste*). V sedanjiški spregatvi se je atematska glagolska spregatev posplošila tudi pri tematskih glagolih; namesto *-ta*, *-te* imamo *-sta*, *-ste* (npr. *'de:□laste*).

V besedju so najbolj opazne prevzete besede, zlasti romanizmi (npr. *'fe:bra* 'vročina', *'pu:ña* 'pest', *'mu:ləc* 'fant' in *'mu:la* 'dekle', *zer'ma:n* 'bratranec' in *zer'ma:na* 'sestrična', *fa'čo:□* 'ruta', *bu't□o:n* 'gumb', *ca'va:te* 'copati', *ku'si:n* 'blazina', *bu'ti:ga* 'trgovina'), ki pa jih je v primerjavi z drugimi primorskimi narečji precej manj. Vidni so tudi vplivi sosednjih čakavskih govorov.

Janoš Ježovnik
Vrhnika
janos.jezovnik@gmail.com

Izvor poimenovanj za orodja in hišne pripomočke v terskem narečju

V prispevku so predstavljena narečna poimenovanja orodij in pripomočkov, razstavljenih v Etnografski zbirki v kraju Bardo/Lusevera v Terski dolini. Krajevni govor Barda je del terskega narečja, ki se govori v dolini reke Ter in njenih pritokov v Videmski pokrajini v avtonomni deželi Furlaniji - Julijski krajini v Italiji. Z vidika genetolingvistike je del beneško-kraške narečne ploskve, po slušnem vtisu in novejših razvojnih pojavih pa se uvršča v primorsko narečno skupino. Poleg rezijanskega velja za eno najbolj romaniziranih slovenskih narečij. Nesplošna terska glasovna inovacija, značilna tudi za govor Barda, je onemitev prvotnega glasu *g* (*lɑ:s* 'glas') – glas *g* se pojavlja le v novejših izposojenkah (*gé:rc*, *gé:rdza* 'orodje za česanje volne' ← furl. *gerza*).

Glede na izvor besedje v barskem govoru lahko razdelimo na neprevzeto in prevzeto.

Neprevzeto besedje je **netvorjeno** ('noš, Gsg *nu□ža* 'nož' < **nož-b*, Gsg **nož-a*; *sà:rp* 'srp' < **sbrp-b*; *zv□:n* < **zvon-b*; *k'l□n*, Npl *klí:ni* 'klin' < **klin-b*) in **tvorjeno** (*m□:karica* 'lopatica za zajemanje moke' < **mok-ar-ic-a* ← **mok-a* (tudi *pal□:ta* ← furl. *palette*, it. *paletta*); *rá:bje* 'grablje' < **grablę* < **grab-j-ę* ← **grab-i-ti*; *si□narica* 'vrv za vezanje sena' < **sén-ar-ic-a* ← **sén-o*; *kosí:šče* 'držaj pri kosi' < **kos-išč-e* ← **kos-a*). **Prevzeto** besedje je **zgodaj prevzeto**, tj. prevzeto bodisi v pozni praslovanski dobi bodisi v kasnejšem času pred intenzivnim stikom z romanskim adstratom (*ko'to□*, Gsg *kot'la* 'kotel' < **kotbl-b* ← got. **katils*; *mí:za* 'miza' < **miz-a* ← stfurl. **m□sa* < lat. MENSAM; *škà:rje* 'škarje' ← srvnem. *schære*; *kri:š* 'križ' < **križ-b* ← stfurl. *kr□(d)že* < lat. CRUCEM) in **pozno prevzeto**, tj. prevzeto v novejšem času zlasti iz furlanščine in beneške italijanščine, po letu 1866 tudi iz knjižne italijanščine. To besedje v naboru besed močno prevladuje, izpodriva pa tudi starejša neprevzeta poimenovanja (prim. katalog predmetov muzeja v Bardu): *lučé:rnja* 'oljna svetilka' ← it. *lucerna*; *zvé:lja* 'budilka' ← it. *sveglia*; *or'loj* 'ura' ← furl. *orloi*; *čandrè:ja* 'stol' ← furl. *cjandree* (*s'to□*, *sto'l□č* se uporablja v pomenu 'majhen stol, pručka'); *ta:□la* 'miza' ← furl. *taule* (poleg starejšega *mí:za*); *fal'čet* 'kosa' (poleg starejšega *ko'sa*) ← furl. *falcet*, it. *falcetto*.

Iz številnih osnov, tudi iz tistih, prevzetih v novejšem času, se produktivno tvorijo izpeljanke z neprevzetimi obrazili: *ban'č□č* 'majhna klop' < *(*bank*)-*i□-b* ← furl. *banc* 'klop'; *armá:rič* 'omarica' < *(*armar*)-*i□-b* ← furl. *armâr* 'predalnik'; *stirá:□nik* 'likalnik' < *(*stir-a*)-*l-bn-ik-b* ← it. *stirare* 'likati'.

Karmen Kenda-Jež
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
carmen@zrc-sazu.si

Slovenska narečna fonetična transkripcija Kako naprej?

Razčlemba narečnega gradiva iz računalniške podatkovne zbirke za prvi zvezek *Slovenskega lingvističnega atlasa* potrjuje, da je bila načelna odločitev za objavo zapisov v izvorni, nepoenoteni transkripciji kljub težji berljivosti in primerljivosti podatkov smiselna in pravilna. Sicer je bil prvi vzgib za tako odločitev dejstvo, da je bilo le tako mogoče upoštevati tudi leksikalne enote v popisih, za katere je bila že ugotovljena nezanesljivost fonetičnega zapisa, vendar celotno gradivo, ki ga je bilo po računalniškem vnosu podatkov pravzaprav prvič mogoče načrtno primerjati, priča o globljih razlikah med popisovalskimi praksami.

Dosedanjim ugotovitvam o posledicah dolgega obdobja zbiranja gradiva – postopni fonologizaciji zapisov, uporabi več vrst transkripcij (od Grafenauerjeve za ziljsko narečje do poskusne transkripcije ALE v haloškem), neuskklajevanju zapisov z novimi dialektološkimi dognanji (npr. gradivo poljanskih govorov z metatoniranim tonemskim naglasom) – je treba dodati spoznanje, da je bila z izjemo Logarjevih načrtnih zapisov iz prvega obdobja zbiranja gradiva, ki so primerjalno upoštevali fonetično gradivo na širšem območju raziskovalne točke, perspektiva pri oblikovanju posameznih fonetičnih zapisov izrazito točkovna. Zapisi so oprti na slušno zaznavo posameznika in na njegovo poznavanje sistemskih lastnosti govora, pri popisu posameznih točk so bili redko upoštevani prejšnji zapisi ali dotedanje že objavljene raziskave. Opisi fonetične vrednosti posameznih glasov se pojavljajo le izjemoma. Trdimo lahko, da zaradi tega dejstva kljub pretežni osredotočenosti slovenske dialektologije na glasoslovne pojave do danes nimamo zanesljivih podatkov o fonetični vrednosti slovenskega narečnega glasovja oz. brez dodatnih raziskav mehanično poenotenje gradiva ni mogoče.

Izroček prinaša tabele s predstavitevijo glavne problematike pri zapisovanju glasovja po posameznih narečjih, kar naj bi bilo predmet nadaljnje razprave v delavnici. Poleg čisto teoretičnih vprašanj, kot so npr. pravila za zapisovanje dvoglasnikov, vprašanje razmerja med fonetičnim in fonološkim in z njim povezano odločitvijo za natančnost zapisovanja glasov z nefonološko vrednostjo, ali načela za zapisovanje kolikosti samoglasnikov v sistemih, ki nasprotja po kolikosti ne poznajo, bi bilo smiselno načeti tudi bolj praktična vprašanja. Brez dogovora o takšni ali drugačni obliki načrtnega sodelovanja pri vzpostavitvi zvočnih arhivov za celotno slovensko področje, izmenjavi gradiva in izsledkov ter izvedbi akustičnih analiz, brez oblikovanja delovne skupine, ki bi si za cilj zastavila poenotenje slovenske narečne transkripcije, bo tako rekoč nemogoče poenotiti transkripcijo v SLA oz. smiselno načrtovati podobo fonetičnih zvezkov.

Klemen Klinar
Razvojna agencija Zgornje Gorenjske
klemen.klinar@ragor.si

Zbiranja hišnih in ledinskih imen na Gorenjskem in njihov prispevek k jezikoslovju

Na Gorenjskem že od leta 2009 potekajo sistematična zbiranja starih hišnih imen. Dejavnosti deloma financira Evropska unija (v okviru programa Leader), deloma pa tudi lokalne skupnosti. Nosilec teh zbiranj je Razvojna agencija Zgornje Gorenjske. Od konca leta 2011 je razvojna agencija kot partner vključena tudi v čezmejni projekt Kulturni portal ledinskih in hišnih imen FLU-LED, pri katerem bodo popisana hišna in ledinska imena v izbranih občinah Gorenjske in avstrijske Koroške. Ta projekt Evropska unija financira v okviru Operativnega programa Slovenija – Avstrija 2007–2013.

Prispevek v svojem prvem delu predstavlja oba projekta zbiranja dediščine hišnih in ledinskih imen na Gorenjskem. Prikazan je obseg dejavnosti, že doseženi rezultati, načini zapisa in obeležitve imen in splošen odziv domačinov na to zvrst nesnovne kulturne dediščine. Predstavlja tudi načine zbiranja in uporabo zgodovinskih virov pri delu.

Pri zbiranjih hišnih in ledinskih imen Razvojna agencija Zgornje Gorenjske že od samega začetka sodeluje tudi z jezikoslovno stroko, saj imajo hišna imena poleg svoje etnološke vrednosti izreden pomen tudi kot nosilec narečij in lokalnih govorov na Gorenjskem. Da bi ohranili imena v njihovi pravi narečni podobi, so zapisana v poenostavljenem narečnem zapisu, poleg osnovne oblike imena pa so dokumentirane tudi neosnovne oblike imena in z njim povezani izrazi (npr. odgovori na vprašanja *kje, kam, od kod*, oblike za poimenovanje gospodarja in gospodinje, zanikani rodilnik, svojilni pridevnik). Vse zbrano gradivo, opremljeno z zvočnimi posnetki, ustvarja bogato podatkovno zbirko, ki omogoča jezikoslovnim strokovnjakom poglobljene jezikoslovne analize. Drugi del prispevka tako prikazuje nekaj primerov in poskusov motivacijskih razlag izbranih gorenjskih hišnih imen.

Mihaela Koletnik
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
mihaela.koletnik@um.si

Besedje iz pomenskega polja »kmetija – prostori in oprema v hiši, gospodarska poslopja« v slovenskogoriškem narečju

V prispevku bo predstavljeno besedje iz pomenskega polja »kmetija – prostori in oprema v hiši, gospodarska poslopja« v slovenskogoriškem narečju. Besedje iz tega pomenskega polja je v vprašalnici za *SLA* uvrščeno v poglavja III. Hiša (72 vprašanj od V129–V171), IV. Vas (8 vprašanj od V172–V211), VI. Orodje (23 vprašanj od V266–V326), VII. Živali (3 vprašanja od V327–V390), VIII. Rastline (5 vprašanj od V391–V452), IX. Planina (10 vprašanj od V453–V473) in XII. Pokrajina (1 vprašanje od V547–V603), deloma pa je razpršeno tudi v gramatičnem delu vprašalnice (6 vprašanj od V700–V780). V Dialektološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani so vprašanja prerazvrstili v smiselne sklope: »hiša« (29 vprašanj), »prostori in oprema v hiši« (27 vprašanj), »gospodarska poslopja in kmečko dvorišče« (38 vprašanj) ter »drugo« (16 vprašanj). Sklopu »gospodarska poslopja in kmečko dvorišče« smo dodali še 18 vprašanj, največ za kmečka opravila, ki se pretežno opravljajo doma.

Narečno gradivo za 128 vprašanj, obravnavanih v tem prispevku (zaradi obsežnosti gradiva je izpuščen sklop »orodje«, tj. 53 vprašanj z 20 podvprašanji), je popisano v šestih krajevnih govorih, zajetih v mrežo krajev za *SLA*: v Šentilju v Slovenskih goricah (T363), na Zgornji Velki (T364), na Kremberku (T365), v Spodnji Voličini (T366), pri Negovi (T367) in v Črešnjevcih (T368). Iz gradiva, zbranega med leti 1993–2004 ter po potrebi dopolnjenega in ponovno preverjenega na terenu poleti in jeseni letošnjega leta, je razvidno, da se za pomene, po katerih se sprašuje, v slovenskogoriškem narečju uporablja 192 leksemov, 170 enobesednih in 21 večbesednih. Z vidika izvora je besedje raznoliko, 64,7 % leksemov je izvornoslovanskih, 35,3 % leksemov pa prevzetih iz različnih stičnih jezikov (največ germanskega) v različnih časovnih obdobjih.

Karin Marc Bratina
UL FF in Univerza v Trstu, SSLMIT
kmarcbratina@units.it

Konceptualna metafora v slovenskoistrski frazeologiji

V prispevku predstavljam nekaj frazemov iz slovenskoistrskega narečja. Frazeologijo in slikoviti jezik na splošno razumem kot enega izmed poglavitnih načinov izražanja abstraktnega, obenem pa tudi kot skladovnico kulture. Zbrano frazeologijo obravnavam s kulturološkega vidika, in sicer se na tem mestu pri kulturnopomenski analizi omejujem zgolj na teoretična izhodišča kognitivne teorije metafore. Na podlagi narečnega frazeološkega gradiva nameravam osvetliti identiteto in mentaliteto ter pogled na svet oz. fizično in kulturno izkušnjo govorcev slovenskega istrskega narečja, z drugimi besedami, prikazati njihovo jezikovno sliko sveta. Kognitivno jezikoslovje jezik razume kot eno temeljnih človekovih kognitivnih dejavnosti, kot podobo našega sveta, saj je vpet v širši psihološki, sociološki in kulturni kontekst. Poleg tega pa je jezik tudi odraz delovanja našega konceptualnega sistema, ki je po mnenju G. Lakoffa in sodelavcev metaforičen, saj je metafora del našega konceptualnega sistema, našega mišljenja. Konceptualni sistem namreč strukturira, kaj zaznavamo, kako se zavedamo sveta in kako vzpostavljamo odnose z ljudmi. Rdeča nit kognitivističnega pojmovanja jezika (in mišljenja) je metafora, ki je pojmovana kot del vsakdanjega jezika, kot način človekovega razmišljanja in osnovno orodje, s pomočjo katerega spoznavamo svet.

Herta Maurer-Lausegger
Institut für Slawistik/Inštitut za slavistiko, Celovec
herta.maurer-lausegger@aau.at

Bukovnik Andrej Schuster – Drabosnjak in koroško narečje

Koroški bukovnik Andrej Schuster – Drabosnjak (1768–1825) je kot kmečki prirejevalec brez temeljitejšje literarne izobrazbe svoje jezikovno snovanje, večinoma nabožne ljudske igre in splošnoevropsko kolportažno literaturo, prevajal, pa tudi samostojno oblikoval ali preoblikoval po koroško-nemških ter slovenskih vzorcih in obrazcih. Po večdesetletnem razpravljanju o vprašanju glede morebitnega avtorstva ohranjenih rokopisnih besedil sta računalniška analiza (Maurer-Lausegger 1992) in grafološka ocena rokopisov (*Andreja Kersnič, Center za kriminalistično-tehnične preiskave pri Ministrstvu za notranje zadeve Republike Slovenije*, april 1992) pokazali oz. potrdili, da so *Igra o izgubljenem sinu*, Petučnikov in Singerjev izvod *Pastirske igre*, *Bukvice od Drabosnjaka*, *Molitovne bukvice*, *Bukvice svetiga križa* Drabosnjakovi avtografi. Hrani jih *Osrednja slovenska študijska knjižnica Ravne na Koroškem*.

Drabosnjakov bukovniški jezik ni enoten, temveč zelo raznolik. Besedila izpričujejo njegovo sposobnost približevanja tedanji pisni tradiciji in govorjenemu jeziku. Njegov jezik lahko opredelimo kot koine, ki se opira na staroprotestantsko osrednjo slovenščino, na katero se navezuje katoliška tradicija *Evangelijev in listov*, po drugi strani pa na kulturnozgodovinsko pomembne apokrifne spise, ki so med ljudstvom krožili v 18. stoletju. Tema dvema jezikovnima izhodiščema se pridružujeta še regionalna barva jezika in osebna različica pravopisa. Njegov jezik je sočen in krepak v izrazu in izraža živost govorjene besede, ki vključuje tudi regionalizme in nemške izposojenke. V igrskih besedilih, npr. v *Pastirski igri* in *Izgubljenem sinu* gre za govorjeni jezik, prežet s prvinaми kostanjškega govora tako v glasoslovni in oblikoslovni podobi kot tudi v skladnji in besedju. Poleg tega se v njih pojavljajo obrazci, oprti na takratno pisno tradicijo. V Drabosnjakovem opusu izstopa *Marijin pasijon*, ki je v tisku izšel leta 1811. Gre za besedilo, namenjeno branju, ki posnema slovenski pisni tradiciji zavezano jezikovno različico. Primerjava glasoslovne, oblikoslovne in pravopisne podobe jezika v *Marijinem pasijonu* z jezikom v *Izgubljenem sinu* ter v Petučnikovem in Singerjevem izvodu *Pastirske igre* kaže precejšnje razlike.

Neenotnost Drabosnjakovega jezika, katere vzroke lahko iščemo po eni strani v objektivnih okoliščinah (neustaljenost in skladijska okornost slovenske pisne navade), po drugi strani pa v Drabosnjakovi osebnosti (samouk, ki je gotovo najbolj spretno uporabljal svojo domačo jezikovno zvrst), je vendarle funkcionalna. Drabosnjak je v besedilih, namenjenih odru, in v lastnem pesniškem ustvarjanju jezik kar se da približal prejemniku (npr. Singerjev izvod *Pastirske igre*, *Izgubljeni sin*; *Svovenji Obace*, *Litanije od ta hudih žen*). Najmanj pa je posegal v vzorce obrednega jezika. Prispevek bo osredotočen na primerjalno analizo izbranih odlomkov iz Drabosnjakovih besedil, pri čemer bo težišče usmerjeno na koroške, predvsem kostanjške narečne prvine.

Tanja Mirtič
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
tanja.mirtic@zrc-sazu.si

Naglasne značilnosti samostalnikov moške *o*-jevske sklanjatve v govoru vasi Dolnje in Gorenje Mraševo

V članku bodo prikazane naglasne značilnosti samostalnikov moške *o*-jevske sklanjatve v govoru vasi Dolnje in Gorenje Mraševo. Obravnava bo izhajala iz teorije treh praslovanskih naglasnih tipov Ch. S. Stanga. Namen prispevka je pojasniti naglasnomestne, kolikostne in tonemske značilnosti moške *o*-jevske sklanjatve v govoru vasi Dolnje in Gorenje Mraševo.

Mraševski govor spada v dolenjsko narečje dolenjske narečne skupine. V govoru je prišlo do obeh splošnoslovenskih naglasnih premikov, poleg tega pa govor pozna tudi nesplošnoslovensko daljšanje kratkih akutiranih zložnikov v nezadnjih besednih zlogih, in sicer tako v predzadnjih kot v predpredzadnjih (mr. 'rək rá:ka, krá:va, já:goda) ter nesplošnoslovenski umik naglasa s slovenskega odprtega (in zaprtega) kratkega (cirkumfektiranega) končnega samoglasnika na prednaglasno kračino (mr. zjá:m̩la, kó:za). Nesplošnoslovenski umik naglasa s slovenskega odprtega (in zaprtega) kratkega (cirkumfektiranega) končnega samoglasnika na prednaglasni polglasnik ni bil izveden (mr. bə'zək).

Preučevanje posameznih naglasnih značilnosti mraševskega govora je pomembno zlasti z vidika primerjalnega zgodovinskega naglasoslovja in narečjeslovja, saj obravnavani govor pogosto ohranja razlikovanje med posameznimi praslovanskimi naglasnimi tipi.

Vlado Nartnik
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
vlado@zrc-sazu.si

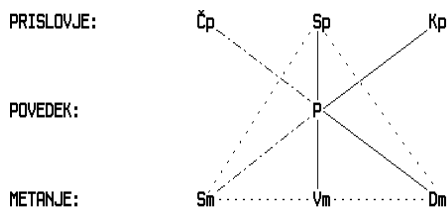
K opisom bolezni in smrti z logičnimi osebki v *SLA 1*

Prvi zvezek *SLA* se nanaša na človeka (na njegovo telo, bolezni in družino) in obsega 151 gesel. Od tega je 129 samostalnikov, 17 pridevnikov in vsega 5 glagolov, s tem da je tudi v odgovorih na neglagolska vprašanja namesto iskanega samostalnika kdaj pa kdaj zapisan pridevnik ob veznem glagolu *biti* (tipa *vodenica* → *biti vodeničen*) in namesto pridevnika samostalnik ob sevnem glagolu *imeti* (tipa *trebušast* → *imeti trebuh*).

Podobna posebnost so opisi, ki imajo namesto iskanega samostalnika zapisane glagolske frazeme pa tudi elipse z bolj ali manj zamolčanim glagolskim jedrom (tipa *zanohtnica* → (*gnojiti se*) *za nohtom*). Sami glagoli se praviloma podajajo v nedoločniku, vendar se radi vključujejo v stavke, ki variirajo še v besednem redu. Na tako variiranje se navezuje tudi shajanje in razhajanje med formalnimi in logičnimi osebki. Skladno s parnimi vprašanji so formalni osebki praviloma sovisni (S) s povedkom (P), logični osebki pa so zgolj odvisni (O) od njega:

- (S) kdo ali kaj
- (X) koga ali česa
- (O) koga ali kaj
- (O) komu ali čemu

Parna vprašanja pravzaprav navajajo na razlikovanje med formalnimi osebki kot osebnimi in stvarnimi sovisnimi meti (Sm) nasproti logičnim osebkom kot osebnim vmesnim metom (Vm) v tožilniku in osebnim dodatnim metom (Dm) v dajalniku:

Razlikovanje osebnih in stvarnih sovisnih metov na ničelni stopnji \emptyset podajata stavka:

Ta rajni \emptyset je. → *On je ta rajni.*

Vzelo \emptyset ga je. → *Vrag ga je vzela.*

Splošnostvarni sovisni met \emptyset se v drugem stavku pozunanji v osebni sovisni met *vrag* nasproti osebni vmesnemu metu *ga*. Nadaljnje posebnosti so v zvezi s srednjimi prislovki (Sp). Na srednji prislovek kolikosti se navezuje mernoosebni sovisni met *ga*, na srednji prislovek kakovosti pa spet splošnostvarni sovisni met \emptyset nasproti osebni dodatnemu metu *mu*:

Sam trebuh ga je.

Sama kost in koža ga je.

Presvetlo \emptyset mu je.

Odzvonilo \emptyset mu je.

Luigia Negro

Te rozajanski kultürski čirkolo »Rozajanski Dum«

rozajanskidum@libero.it

Kratke pripombe k védenju Rezijanov o svoji jezikovni in etnični pripadnosti

Zanimanje lokalnega prebivalstva (natančneje lokalnih kulturnih delavcev) za kulturno in jezikovno stvarnost doline Rezije se je začelo razvijati od sedemdesetih let 20. stoletja. Pred tem so se s tovrstnimi vprašanji ukvarjali duhovniki in raziskovalci.

Objave o pripadnosti rezijanščine slovenščini

Duhovnik Stefano Valente, v svojem članku, objavljenem v drugi polovici 19. stoletja, piše: »Il linguaggio di Resia è propriamente un Dialetto dello Slavo Cragnolino e Carinziano« (govor Rezije je v pravem pomenu narečje krajskega in koroškega slovanskega jezika). To trditev v današnjem času v svojih študijah potrjuje nekako tudi jezikoslovec Han Steenwijk. Tudi v knjigi J. Baudouina de Courtenayja *Materiali za južnoslovansko dialektologijo in etnografijo* iz leta 1873 najdemo trditev: »Naš langač je žmišan tu te slavinski langač« (naš jezik je vmešan v slovenski jezik).

Rezijanščino je kot slovensko narečje v tridesetih letih 20. stoletja definiral jezikoslovec Fran Ramovš.

Prva objava, ki jo je za Rezijane napisal Rezijan in v kateri se omenja dejstvo, da je narečje Rezije slovensko narečje, je knjiga Alda Madotta *Resia Paesi e località* iz leta 1985.

V devetdesetih letih 20. stoletja in po letu 2000 so bile objavljane in v javnosti predstavljene študije, v katerih se eksplicitno omenja pripadnost rezijanščine slovenskemu jeziku.

Jezikovna, etnična in državljanska samoopredelitev Rezijanov

Pojem Rozajanski. Če Rezijani govorimo v rezijanščini, o sebi pravimo: »Somö Rozajanski« (smo Rezijani). O prebivalcih sosednjih pokrajin pravimo: »Ta-na Bili so ti Laški, ta-za Čaninon so ti Bulški, ta-stran Müzca so Görjani, te krej ta-w Klüža so ti Klüški« (na Bili so *ta Laški*, za Kaninom so *ta Bovški*, na drugi strani Mužca so *Gorjani*, na drugi stran v Klužah so *ta Klüški*). Opazimo lahko, da pojma kot *italijanski* in *slovenski* (rez. *slaviski*) ne obstajata.

Pojem italijani oz. ti Laški. V italijanščini bi se večina Rezijanov samoopredelila: »Siamo resiani e siamo italiani« (smo Rezijani in smo Italijani). Tako, kot so nas vedno učili.

Pojem slavo. V rezijanščini nimamo ustreznice italijanskega poimenovanja *slavo*, tj. slovanski, Slovan. Ta pojem poznamo samo iz italijanščine in z njim poimenujemo prebivalstvo vzhodno od Kanina. Da »smo slavi«, sem slišala že od otroštva in s tem ni problemov.

Pojem sloveno oz. slavinski, tj. slovenski, Slovenec. V rezijanščini se poimenovanje *slavinski* nanaša na druge, saj nas ni nihče naučil, da smo tudi mi *slavinski* in da govorimo *po slavinski*. V družini nas starši niso učili, da govorimo slovensko, prav tako ne župnik ali učiteljica v šoli. Osebnost sem se tega naučila v odrasli dobi. V italijanščini nam poimenovanje *sloveno* najpogosteje pomeni prebivalca Republike Slovenije ter slovenski (knjižni) jezik, ki se v Reziji ne govori. Zato je Rezijanu, če misli na rezijanščino, težko reči »rumunimo po slavinski« (govorimo slovensko), saj imamo pri tem v mislih jezik, ki se govori v Sloveniji in v obmejnih območjih v Italiji (Benečija, Kanalska dolina) in **ni enak** jeziku, ki se govori v Reziji.

Slovenski knjižni jezik v Reziji

Prvi tečaj knjižne slovenščine je bil v Reziji organiziran leta 1988, obiskovalo ga je okrog 15 udeležencev.

Irena Orel
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
irena.orel@ff.uni-lj.si

***Slovenski lingvistični atlas* kot vir za diahrono raziskovanje besedja
(na primeru poimenovanj za dele telesa in za bolezni iz zdravilskih knjig 19. stoletja)**

Dolgo želeni izid prvega zvezka *SLA* s komentarji pomeni prelomnico v raziskovanju slovenskega vsenarečnega besedja, saj smo z njim dobili prvi del epohalne pomensko združevalne vseslovenske zbirke v sodobnem geolingvističnem prikazu. Ker je bil dialektološki projekt sprva namenjen potrebam »zgodovinske in opisne slovnice slovenskega jezika ter za nastanek vsezvrstnega (diasistemskega) in zgodovinskega slovarja slovenskega jezika« (Benedik 1999: 5), je namen tega prispevka na drobno strokovnega izrazja s področja ljudskega zdravilstva iz treh ohranjenih zdravilskih knjig iz 19. st. z različnih slovenskih območij (rovtarska narečna skupina, zagorsko-trboveljsko podnarečje in podjunsko narečje) predstaviti, kako in v kolikšni meri lahko *SLA* služi kot vir za krajevno oz. področno določanje, pomensko opredelitev in glasovno primerjavo zapisanega zgodovinskega izrazja. Pregled izrazov za dele telesa in bolezni v krajevno neopredeljenih ljudskomedicinskih rokopisih – podatke imamo le o kraju bivanja njihovih zapisovalcev: 1. Johann Bunčik, župnik v Dobrli vesi na avstrijskem Koroškem, *Arcniske ročne bukvice*, 1817 (http://www.rav.sik.si/e_knjiznica/digitalna_knjiznica/), 2. Jakob Rant iz Dolenčic v Poljanski dolini, *Bukve za vse potrebe tega gmein folka*, 1851 (NUK Ms 1483/1, iz diplomskega dela Tanje Močnik), 3. Filip Orožen s Kovka nad Hrastnikom, *Zdravilske bukve*, konec 19. st. (last Tadeja Kralja, iz njegovega diplomskega dela) – in primerjava s pojavitvami v krajih bližnjega okolja v *SLA* (za 1. rokopis točka 037 (Globasnica) in okoliške podjunske točke, za 2. točka 183 (Javorje) in okolica, za 3. točka 300 (Turje)) sta razkrila pomembno uporabnost atlasa in komentarjev, pa tudi nekatere primanjkljaje. Za primerjavo (poknjižene) zapisane glasovne podobe v zdravilskih bukvah z dejansko uresničitvijo v govoru je *SLA* natančen vir podatkov (moti le neenoten fonetični zapis), nepogrešljive so tudi besedotvorne in izvirne izpeljave v morfološki analizi v komentarjih. Kartografski pristop omogoča nazorno arealno izrazno primerljivost poimenovalnih možnosti določene predmetnosti, (ne)ohranjanje leksema ipd. S pomočjo atlasa spoznavamo tudi večpomenskost leksema istega pomenskega polja (npr. *noga* 'noga, gleženj', *lišaji* 'garje, šen'). Znakovne karte otežujejo iskanje redkejših simbolov (posamično pri enkratnicah simbola tudi ni moč najti), preverjanje krajevnega indeksa pa šele omogoči povezanost izraza s krajevnim govorom. Smiselno bi morda bilo narečni karti na začetku atlasa in glasovnemu gradivu ob točkah dodati okrajšave krajev. Primerjava je pokazala, da je sodobna narečna slika nekoliko drugačna zaradi spreminjanja vrst bolezni skozi čas, nekateri starejši (prevzeti) izrazi so omejeni v rabi (npr. *bramorji* 'bezgavke, skrofuloza') ali pomenu (npr. *krof* 'vrat, grlo', v rokopisih tudi bolezen predstaviti 'oteklina na tem delu telesa'), drugih pa se ni dalo preveriti, ker jih vprašalnica ne vsebuje (pri delih telesa *vranica*, za bolezni *angina*, *božjast*, *kap*, *kolika*, *pljučnica* idr.). Za nadaljnje terenske raziskave bi bilo smiselno sestaviti posebno vprašalnico za informante, ki se sami ukvarjajo z zdravilstvom, zeliščarstvom ipd. Ob atlasu se potrjuje potreba po vsezvrstnem slovarju, ki bi bil zasnovan kot spletni slovar po pomenskih poljih, z glasovno poenostavljenim zapisom besed, v katerega bi poleg dialektologov in etnologov prispevali izraze in razlage različni poznavalci in zbiratelji narečnega besedja.

Martina Piko-Rustia
Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec
piko@ethno.at

Slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem: vprašanje ustreznega narečnega zapisa

Marca 2010 so na Dunaju javnosti predstavili prvi avstrijski seznam nesnovne dediščine pri organizaciji UNESCO, med prvimi sprejetimi elementi so tudi slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem (*Slowenische Flur- und Hofnamen in Kärnten*). O vpisu slovenskih ledinskih in hišnih imen v seznam nesnovne dediščine v Avstriji so poročali avstrijska in slovenska televizija ter avstrijske, koroške in slovenske radijske postaje in časopisi, kar je pripomoglo k najširšemu ozaveščanju javnosti o pomenu ohranjanje te kulturne dediščine.

Prošnjo za vpis slovenskih ledinskih in hišnih imen v avstrijski seznam nesnovne dediščine so podpisali zastopniki društev in posamezniki, ki pripravljajo zemljevide z domačimi ledinskimi in hišnimi imeni na Koroškem. Leta 2008 sta izšla turistični zemljevid s poknjiženimi ledinskimi in hišnimi imeni v Selah (www.kosuta.at/projekt) ter zemljevid z narečnimi imeni v Kotmari vasi (www.gorjanci.at). Po izidu obeh zemljevidov so po njunem zgledu začeli hišna in ledinska imena zbirati in dokumentirati v krajevnih slovenskih društvih po celotnem Rožu, delo se je začelo tudi na Zilji in v Podjuni. Leta 2011 sta izšla še turistični občinski zemljevid v Šmarjeti v Rožu s poknjiženimi imeni in zemljevid z narečnimi imeni v Škofičah. Oba zemljevida imata tudi uradni Unescov logotip. Zbirateljsko in dokumentacijsko delo ter priprava zemljevidov potekajo v občinah Pliberk, Žitara vas, Šmarjeta, Borovlje, Bilčovs, Hodiše, Bistrica v Rožu, Šentjakob v Rožu, Bekštanj, Bistrica na Zilji in Podklošter. Projekt organizacijsko spremljata obe osrednji kulturni organizaciji koroških Slovencev (KKZ in SPZ), strokovno projekt vodi inštitut Urban Jarnik. Pri projektu sodelujejo posamezniki in društveniki ter študenti/šudentke in mladi raziskovalci iz strok slovenistike oz. geografije. Na območju Roža je zbiratelj Jozi Pak pripravil številne zemljevide z narečnimi imeni, ki jih je zapisal kot samouk.

Slovenska prosvetna zveza (SPZ) in Krščanska kulturna zveza (KKZ) v sklopu operativnega programa čezmejnega sodelovanja SI – AT 2007–2013 od oktobra 2011 izvajata čezmejni projekt *Kulturni portal ledinskih in hišnih imen na Koroškem*, projektna partnerja na slovenski strani sta Razvojna agencija Gorenjske in Gornjesavski muzej Jesenice, kot strokovna partnerja sta vključena Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Cilji projekta so priprava poenotene metodologije, priprava zemljevidov ter priprava skupnega čezmejnega spletnega kulturnega portala ledinskih in hišnih imen na Koroškem in Gorenjskem. V okviru projekta je julija 2011 izšel strokovni priročnik *Metode zbiranja hišnih in ledinskih imen s poenoteno metodologijo za dokumentacijo ledinskih in hišnih imen*. V priročniku sta med drugim izpostavljeni vprašanji poenostavljenega narečnega zapisa in primernega poknjiževanja, ki poleg strokovne obravnave zahtevata tudi vključevanje domačinov. Sodelovanje med stroko in širšo javnostjo je potrebno, ker morajo domačini zapisana narečna in poknjižena imena sprejeti »kot svoja« in ne kot »odtujena«, zato mora stroka izobraževati in ozaveščati širšo javnost o pomenu strokovnega narečnega poenostavljenega zapisa. Posamezni primeri zapisov ledinskih in hišnih imen v narečni obliki na Koroškem v preteklosti in danes – od povsem poljudnih do strokovno poenostavljenih – prikazujejo iskanje primernega zapisa teh imen, ki predstavlja kompromis med znanostjo in širšo javnostjo.

V letu 2011 je bila pod vodstvom inštituta Urban Jarnik ustanovljena posebna delovna skupina strokovnjakov in izvedencev, ki je navezala stike z avstrijsko komisijo za standardizacijo AKO (Arbeitsgemeinschaft für Kartographische Ortsnamenkunde) in s Komisijo za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade RS. Delovna skupina obe komisiji obvešča o delu, pripravlja gradivo in opozarja na odprta nerešena vprašanja. Predstavniki delovne skupine so bili oktobra 2011 uradno vabljeni na sestanek slovenske komisije za standardizacijo zemljepisnih imen, marca 2012 pa je avstrijska komisija AKO uradno povabila Martino Piko-Rustia na redni sestanek, kjer je v posebnem diskusijskem prispevku predstavila zapisovanje slovenskih imenih na avstrijskih zemljevidih. V razpravi je postalo jasno, da ni enotnega seznama slovenskih (in nemških) pokrajinskih, vodnih in gorskih imen na Koroškem, zato bo treba razmisliti tudi o standardizaciji slovenskih imen na Koroškem. Slovenska ledinska in hišna imena so živa kulturna dediščina, ki je globoko zasidrana v zavesti slovensko in tudi nemško govorečih Korošcev, ta imena so tudi bistven del kulturne in narodne identitete koroških Slovencev. Mnoga slovenska imena so živa le v ustnem izročilu in do danes še niso bila zapisana, pomembno vlogo pri ohranjanju imajo tudi ustrezni strokovni (narečni) zapisi. Zemljevidi to izročilo ohranjajo v pisni podobi, v smislu Unescove konvencije pa naj bi imena ostala predvsem v živi rabi.

Katarina Prosenc, Vera Smole
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
katarinaprosenc1@gmail.com

BADŽ* in njegov 5. zvezek z naslovom *Svinja

Že več kot desetletje, natančneje od študijskega leta 1998/1999 dalje, študentje slovenistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani v okviru izbirnega diplomskega seminarja iz dialektologije in lingvistične geografije, pozneje pa nekateri tudi za diplomska dela pripravljajo *BADŽ*, tj. *Besedni atlas za domače živali*. Gradivo je bilo po *Vprašalnici za domače živali* zbrano v 82 krajih slovenskega govornega območja. Vprašalnica obsega del poglavja *Vprašalnice za živali iz Vprašalnice za zbiranje narečnega gradiva* Francke Benedik (1994), in sicer vprašanja št. 199–455 (skupaj 257), ki se nanašajo na pri nas najpogosteje gojene živali, nekatere z njimi povezane predmete in opravila ter poslopja, v katerih živijo oz. kjer se shranjuje živalska krma. Vprašanja oz. odgovore lahko razdelimo na sedem ožjih vsebinskih sklopov, sedem načrtovanih zvezkov atlasa: 1. *Perutnina* (199–240), 2. *Govedo* (241–290), 3. *Kopitarji* (291–336), 4. *Drobnica* (337–368), 5. *Svinja* (369–393), 6. *Mačka in pes* (394–427) in 7. *Gospodarska poslopja* (428–455). Kot diplomski deli sta bila izdelana zvezka *Mačka in pes* (Rebrica 2004) ter *Svinja* (Prosenc 2012), v pripravi je *Drobnica* (Žorž), na izbirnem diplomskem seminarju pa so bili vsaj deloma kartirani tudi vsi drugi zvezki, ki jih obravnavamo kot delovne različice atlasa. Prvi zvezek, *Perutnina*, je bil predstavljen na mednarodnem simpoziju v Skopju leta 2005 (Smole 2005), večji del gradiva pa se v okviru bilateralnega projekta Slovenija – Bolgarija (2011 in 2012) pripravlja za internetno predstavitev in primerjavo z gradivom iz bolgarskih narečij.

V primerjavi z nacionalnim jezikovnim atlasom (*SLA*) in večjezičnimi atlasi (*OLA* in *ALE*) je prednost *BADŽ* predvsem v tem, da je vanj vključena ne samo osnovna, ampak tudi mnogo bolj leksično in besedotvorno raznolika specifična leksika. Peti zvezek *BADŽ* (*Svinja*) obsega 25 vprašanj, v *OLA* jih je iz istega pomenskega sklopa pet – L 246 *nekastriran samec svinje*, L 249 *kastriran samec svinje*, L 265 *rilec*, L 260 *se goni* in FPSI 261 *prase*, v *SLA* pa šest – 241 *koline*, 344 *prašič*, 345 *svinja*, 346 *merjasec*, 347 *skopiti* in 482 *rdečica*. Pomanjkljivost takega atlasa pa je predvsem v neenakomerno razporejena mreža točk in z njo povezana izključenost določenih območij slovenskega jezika (od koder ni bilo študentov).

V prispevku bo obravnavanih nekaj vprašanj iz 5. zvezka. Ob sklopu vprašanj za *samca* (kastriranega) in *samca za pleme* bomo primerjali podobo arealov določenih leksemov v *BADŽ*-u s kartami, ki so nastale na podlagi gradiva iz 25 točk *Slovenskega lingvističnega atlasa* (Živinoreja, Varšava 2000). Karto za splošno poimenovanje 'živali, ki daje mast' bomo primerjali s poimenovanji za *meso*, karto za *mladiča* pa s kartama za 'mladiča moškega spola' in 'mladiča ženskega spola'.

Vera Smole
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
vera.smole@guest.arnes.si

Frazemi s sestavinama *srce* in *duša*

V vzhodonodolenjskem šetruperskem govoru je bilo zbranih 22 frazemov s sestavino *srce* in 21 frazemov s sestavino *duša*. Frazemi s sestavino *srce* tvorijo somatske frazeme, lahko pa k njim prištejemo tudi frazeme s sestavino *duša*, saj tako *srce* kot *duša* v frazemih predstavljata središče človekovega čustvovanja in občutij, pri čemer je *srce* razumljeno v prenesenem in ne v fizičnem pomenu. Poleg doživljanja čustev in občutij (npr. *biti mehkega srca*, *gnati si k srcu*, *je hudo pri duši* komu, *trga se srce* komu, *pride do srca* komu kaj, *leži na duši* komu kaj, *trpeti kot duše v vicah*, *žalosten v dno duše*) ti frazemi izražajo tudi človekov značaj (*imeti trdo srce kot kamen*, *ne imeti srca*, *dobra duša*, *pihati na dušo* komu), fiziološka občutja (*privezati si dušo*, *skoraj dušo spustiti*), nestrinjanje ali karanje (gl. pragmatične frazeme) in podobno. Med skupaj 43 frazemi so trije pragmatični (vsi s sestavino *duša*, tj. *duša krščanska*, *duša pokvarjena* in *pri moji <moji> krščeni duši*), trije primerjalni (*imeti trdo srce kot kamen*, *biti kaj kot nož v srce*, *trpeti kot duše v vicah*); oblikovno je večina, tj. 32, glagolskih in le 11 samostalniških (od njih kar 10 s sestavino *duša*).

Glede na podoben pomen obeh sestavin v frazemih nas bo zanimalo, koliko se delno ali popolnoma prekrivajo tudi pomeni frazemov. Zanimalo nas bo, ali izražajo pretežno pozitivna ali pretežno negativna občutja in značaj in ali pri tem prihaja do razlik med sestavinama.

S pomočjo *Slovarja slovenskih frazemov* (SSF) Janeza Kebra in frazeoloških slovarjev drugih slovanskih jezikov, pa tudi stičnih nemškega, furlanskega in italijanskega, ter raziskav v nekaj slovenskih narečnih govorih bomo poskusili ugotoviti razširjenost posamičnega frazema v tem kulturnem prostoru.

Irena Stramljič Breznik
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
irena.stramljic@um.si

Besedotvorni izzivi dialektoloških raziskav
(Slovenski lingvistični atlas 1 in Semantično-derivacioni rečnik 1, 2)

Slovenski lingvistični atlas 1 (SLA 1), ki obsega besedno polje *Človek (telo, bolezni, družina)*, je pomemben dosežek slovenskega jezikoslovja, še posebej dialektologije in geolingvistike, saj prinaša premik od ugotavljanja glasovne k leksemski diferenciaciji narečij, ki je dokumentirana s komentarji in leksično-besedotvornimi kartami. Pri tem je upoštevana antropocentrična narava jezika in zato je posledično izbrano besedno polje, ki s svojimi leksemi zagotovo sodi v jedrni fond leksike slehernega jezika.

Besedno polje *človek* je bilo tudi izhodišče za srbski *Semantično-derivacioni rečnik (SDR 1, 2)* v dveh delih, in sicer *Čovek – delovi tela* (2003) in *Čovek – unutrašnji organi i tkiva, psihofiziološka stanja i radnje, psihofizičke osobine, srodstvo* (2006).

Ker ju družijo skupno merilo za izbor nadaljnjih slovarskih iztočnic, bosta deli predstavljeni na podlagi nekaterih temeljnih leksikografskih meril, kot so tip slovarja, izbor leksike po času, področju, urejenosti in prenosniku, kar bo izpostavljalo njune skupne in specifične lastnosti. S tem pa bo posredno odgovorjeno, da besedotvorni izzivi slovenskih dialektoloških raziskav po eni strani izhajajo iz besednodružinske strukture srbskega *SDR*, po drugi strani pa iz potenciala, ki ga za tovrstni pristop ponujajo nekatera opažanja iz razdelka Morfološka analiza v *SLA*.

Matej Šekli

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

matej.sekli@guest.arnes.si

Metodologija določanja plasti mlajših romanizmov v slovenščini

Romanizme v slovenščini je z romanističnega stališča mogoče razdeliti na starejše in mlajše. Starejši romanizmi so bili v alpsko slovanščino prevzeti iz tedaj oblikujočih se staroromanskih idiomov; to sta bili s stališča slovenščine substratna balkanska romanščina in substratno-adstratna alpska romanščina, pri čemer je meja med obema potekala po črti Koper–Solkan–Beljak. Mlajši romanizmi so bili v (primorsko) slovenščino prevzeti iz že izoblikovanih s stališča slovenščine adstratnih novoromanskih idiomov, in sicer so to: a) furlanščina (alpskoromanski idiom) s kontinuiteto iz antike; b) beneška italijanščina (severnoitalijanski idiom), ki se je predvsem v obmorska mesta Furlanije in Istre razširila z beneško kolonizacijo v visokem srednjem veku; c) knjižna italijanščina (ogranskoidiomaska osnova katere je florentinsko toskansko narečje, tj. srednjeitalijanski idiom), ki se je dokončno uveljavila s prisotnostjo italijanske države po letu 1866.

Pri preučevanju jezikovne raznolikosti novoromanskih idiomov je treba upoštevati: a) diatopični vidik: zemljepisna jezikovna raznolikost se kaže v pojavljanju različnih geolektov (furlanščina : beneška italijanščina); b) diastratični vidik: družbena jezikovna raznolikost je opazna v pojavljanju različnih sociolektov (knjižna italijanščina je v razmerju do furlanščine in beneške italijanščine knjižni jezik, tj. višja socialna zvrst); c) diahron(ičn)i vidik: časovna jezikovna raznolikost je relevantna pri geolektih (onezvenečenje izglasnih zvonečih nezvočnikov v furlanščini: furl. *[amig] ‘prijatelj’ > [amik], posledično nar. sln. *amig* ‘prijatelj’ (SLA 1/139) ← furl. *[amig]; poenostavitev zlitnikov v nekaterih beneškoitalijanskih govorih: ben. it. [cervel] ‘možgani’, [zenero] ‘zet’ > [servel], [zenero]; prim. spodaj nar. sln. *zerman*, *zermana*); č) kontaktni vidik: prevzemanje besedja med romanskimi idiomi ter prevzemanje »učeni besed« iz latinščine.

Določanje različnih plasti mlajših romanizmov v slovenščini je v nekaterih primerih mogoče na osnovi naslednjih jezikoslovnih meril: a) leksikalno merilo: za isti pomen romanski idiomi izkazujejo izvorno (korensko ali besedotvorno) različne lekseme (nar. sln. *komedon* ‘komolec’ (SLA 1/32) ← furl. *comendon* : ben. it. *gomio*, knj. it. *gomito* ‘komolec’); b) glasovno merilo: izvorno isti leksem ima v različnih romanskih idiomih različno glasovno podobo kot posledico divergentnih glasovnih sprememb izhodiščne splošnoromanske glasovne podobe (prim. spodaj nar. sln. *glandola* : *gjandola*); c) pomensko merilo: izvorno isti leksem ima v različnih romanskih idiomih različne pomene (nar. sln. *novic* ‘ženin’ ← ben. it. *novizo* ‘ženin’ : knj. it. *novizio* ‘novic, novinec’, slednje je »učena beseda«).

Na osnovi glasovne raznolikosti izvorno istih leksemov v romanskih idiomih je mogoče v večji ali manjši meri identificirati idiom, iz katerega je bil romanizem prevzet v slovenščino. Pojavljajo se naslednje možnosti glasovne raznolikosti:

1) furlanščina : beneška italijanščina : knjižna italijanščina: rom. **kl*, **gl* > furl. *kl*, *gl* : ben. it. *č*, *ž* : knj. it. *kj*, *gj* (prim. nar. sln. *glandola* : *gjandola* ‘bezgavka’ (SLA 1/86) ← furl. *glandule* ‘žleza’ : knj. it. *ghiandola* : ben. it. *giandola* ← sr. lat. *glandula*);

2) furlanščina : beneška italijanščina + knjižna italijanščina: a) rom. **pl*, **bl*, **fl* > furl. *pl*, *bl*, *fl* : ben. it., knj. it. *pj*, *bj*, *fj* (nar. sln. *flank* : *fjank* ‘kolk’ (SLA 1/61) ← furl. *flanc* ‘bok’ : ben. it., knj. it. *fianco* ← st. fr. *flanc*); b) rom. **tj*, **dj* > furl. *č*, *ž* : ben. it., knj. it. *c*, *z* (nar. sln. *novič* ‘zet’ (SLA 1/128), *noviča* ‘snaha’ (SLA 1/129) ← furl. *nuvič* ‘zaročenec’, *nuvice*

‘zaročenka’ : ben. it. *novizo, noviza* < lat. NOVITIUM, NOVITIAM); c) rom. **ka, *ga* > furl. □*a*, □*a* : ben. it., knj. it. *ka, ga* (nar. sln. *boča* ‘usta’ (SLA 1/23) ← furl. *bocje* ‘usta’ : ben. it. *boca*, knj. it. *bocca* < lat. BUCCAM; nar. sln. *kavilja* ‘gleženj’ (SLA 1/66) ← knj. it. *caviglia* ‘gleženj’ : furl. *cjavila* ← provan. *cavilha*); č) rom. **e, *o* > furl. *je, wa* : ben. it., knj. it. *e, o* / +[_CC] (nar. sln. *fjera* : *febra* ‘mrzlica’ (SLA 1/87) ← furl. *fiere* ‘vročina, vročica, mrzlica’ : ben. it. *febre*, knj. it. *fèbbre* < lat. FEBREM; nar. sln. *kvarp* ‘život’ (SLA 1/48) ← furl. *cuarp* ‘telo’ : ben. it. *corpo*, knj. it. *còrpo* < lat. CORPUS); d) rom. **e, *o* > furl. **je, *wa* > *ī, ū* : ben. it., knj. it. *je, wo* / +[_CV] (nar. sln. *foreštir* (SLA 1/142) ‘tujec’ ← furl. *forestîr* ‘tujec’ : knj. it. *forestièro* ← stfrc. *forestier*; nar. sln. *stranjer* ‘tujec’ (SLA 1/142) ← knj. it. *stranièro* ‘tujec’ : furl. *stranîr* ← stfrc. *estrangier*);

3) beneška italijanščina : furlanščina + knjižna italijanščina: a) rom. **k^E, *g^E* > furl., knj. it. *č, ž* (furl. tudi *j*) : ben. it. *c, z* > *s, z* (nar. sln. *džinar* ‘zet’ (SLA 1/128) ← furl. *ginar* ‘zet’, knj. it. *genero* : ben. it. Trst *ženero*, Koper *şenero* < lat. GENERUM; nar. sln. *zerman* ‘bratranec’ (SLA 1/116), *zermana* ‘sestrična’ (SLA 1/117) ← ben. it. Koper *şerman* ‘bratranec’, *şermana* ‘sestrična’ : Trst *zerman, zermana* : knj. it. *germano, germana* < lat. GERMĀNUM, GERMĀNAM; b) rom. **kj, *gj* > furl., knj. it. *č, ž* : ben. it. *c, z* (nar. sln. *brač* ‘roka’ (SLA 1/31) ← furl. *braç* ‘laket, roka’, knj. it. *braccio* : ben. it. *brazo* < lat. BRĀCHIUM; nar. sln. *fijoč* ‘vnuk’ (SLA 1/111) ← furl. *fioç* ‘krščeneč, birmanec’, knj. it. *figlioccio* : ben. it. *fiozo*);

4) knjižna italijanščina : furlanščina + beneška italijanščina: a) rom. **VTV* > knj. it. *VTV* : furl., ben. it. *VDV* (nar. sln. *ferida* ‘rana’ (SLA 1/76) ← furl. *feride* ‘rana’, ben. it. *ferida* : knj. it. *ferita* < lat. FERĪTAM); b) rom. **lj* > knj. it. *l̂* : furl., ben. it. *j* (nar. sln. *taj* ‘rana’ (SLA 1/76) ← furl. *tai* ‘rez’, ben. it. *taio* : knj. it. *taglio*; nar. sln. *filjaštro* ‘polbrat’ (SLA 1/108) ← knj. it. *figliastro* ‘pastorek’ : furl. *fiastri*, ben. it. *fiastro*);

5) furlanščina + beneška italijanščina + knjižna italijanščina (nar. sln. *špala* ‘rama’ (SLA 1/29) ← furl. *spale*, ben. it. *spala*, knj. it. *spalla* ‘rama’ < lat. SPATULAM).

Anton Schellander
Alpsko-jadranska univerza v Celovcu
anton.schellander@aau.at

Ohranjanje in spreminjanje slovenskih narečnih govorov na avstrijskem Koroškem

V mojem otroštvu od sredine petdesetih pa do sredine šestdesetih let prejšnjega stoletja je bil v mojem ožjem in širšem domačem okolju bilčovski rožanski krajevni govor v naravni poziciji najmočnejše govorne zvrsti vsakdanjega sporazumevanja jezikovno in socialno še precej enovite podeželske srenje. Nemščine, ki se je zame pojavljala le obrobno v zame nepomembnih govornih situacijah, do vstopa v ljudsko šolo pri šestih letih aktivno sploh nisem obvladal in tudi moje pasivno znanje je bilo le priložnostno in zelo skromno. Po potrebi so mi pri zdravniških in nakupovalnih obiskih v Celovcu, ki niso nikoli temeljili na moji pobudi, vedno priskočili na pomoč starši, tako da sem se za nemške potrebe sporazumeval preko njih. Več kot z nemščino sem se srečeval z nenarečno slovenščino, znotraj cerkve, kulturnega društva in ljudske šole, sicer pa je v javnosti ni bilo, razen tisto pičlo uro po radiu ob neugodnem popoldanskem času. Moje obvladanje nenarečne slovenščine je bilo prav tako bolj pasivne narave, saj mi je nikjer ni bilo treba govoriti v prostem pogovoru, pisati pa samo za neprijetne šolske potrebe po dani šabloni. Tako lahko zase trdim, da je slovenski bilčovski rožanski krajevni govor moj prvi jezik, moja prava materinščina, ki se mi je brez kakršne koli resne konkurence globoko in trdno zakoreninila na vseh ravneh jezikovnega sestava, in še danes kljub gimnazijski, študijski in medijski izpostavljenosti poknjiževanju dobro vem, kaj in kako je po naše in kaj ne, ter poznavanje zanesljive imanentne norme svojega pred več kot pol stoletja pridobljenega krajevnega govora s pridom koristim tudi za slavistične in splošne jezikoslovne potrebe.

Za današnji mladi rod, ki odrašča v mojem domačem kraju, se je jezikovna situacija popolnoma spremenila, pa čeprav je moja rodna vasica Moščenica, ki je v zadnjih desetletjih nihala med 30 in 50 prebivalci, ostala kot edina v občini docela slovenska. Prisotnost nemščine se je v vseh sporazumevalnih situacijah izredno okrepila in skoraj povsod postala prevladujoča, več prostora pa je pridobila tudi nenarečna slovenščina, predvsem na medijskem, političnem, šolskem in deloma tudi gospodarskem področju. Precej se je na račun kmečkega prebivalstva spremenila socialna struktura in s tem tudi sporazumevalne navade in potrebe, ki so jim govorci po slovensko kos samo, če v prvotni kmečki krajevni govor jemljejo potrebno izrazje iz drugih zvrsti, pri čemer so jim pri roki bolj nemške kot slovenske ponudbe. Povečala se je tudi notranjeslovenska migracija, tako med koroškimi Slovenci z Zilje, Roža in Gur ter Podjune kot tudi pritek govorcev od drugod, ki prinašajo s seboj svoje krajevne govore, tako da otroci v nekaterih bilčovskih družinah obvladajo hkrati bilčovski in še kakšen drug slovenski krajevni govor, bodisi rožanski, ziljski, podjunski ali zunajkoroški. Tudi po izobraževalni poti se je na domači krajevni govor močno povečal pritisk s strani nenarečnih zvrsti, s katerimi se narečni domačini še bolj številčno kot prej srečujejo v izobraževalnih ustanovah.

V svojem prispevku bom na dejanskih primerih poskusil prikazati nekaj značilnosti, ki pričajo o želji krajevnih govorcev po ohranjanju temeljev narečne domačnosti v spremenjenih okoliščinah z vpletanjem za sporazumevanje potrebnih novih prvin v svoj krajevni govor. Pri tem se posamezni govorci glede na svojo jezikovno in kulturno zavest pri doseganju zelenega sporazumevalnega učinka razlikujejo tako po govornokulturnih težnjah kot tudi po upovedovalnih postopkih.

Jožica Škofic
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
guzej@zrc-sazu.si

Kako do interaktivnega jezikovnega atlasa?

V prispevku bo predstavljen načrt za pripravo in objavo *Slovenskega lingvističnega atlasa (SLA)* na zgoščenci in spletu.

Ob projektu *SLA* so se ves čas razvijale tudi različne metode kartiranja – od prvih rokopisnih osnutkov lingvističnih kart, nastalih že v petdesetih letih 20. stoletja, do prvih objav simbolnih fonetičnih in leksičnih kart v letih 1988 (V. Smole) in 1990 (F. Benedik) ter – nekaj let pozneje – prvih izoglosno-napisnih kart. Ob prelomu tisočletja smo pri izdelavi kart začeli uporabljati računalniška oblikovalska orodja, kot je CorelDraw (T. Jakop), uporaba programskih orodij za urejanje ustreznih podatkovnih baz pa je ob povezavi z geografskim informacijskim sistemom (GIS) omogočila tudi avtomatizirano kartiranje in sodobnejšo prostorsko vizualizacijo narečnih pojavov (J. Škofic). Sodobna računalniška orodja (podatkovna baza SlovarRed T. Seliškarja, vnašalni sistem ZRCola P. Weissa, program ArcGIS) so olajšala/omogočila tudi pripravo 1. zvezka *SLA* (2011). Eden od ciljev projekta *Materialna kulturna dediščina v slovenskih narečjih: geolingvistična predstavitev* pa je ob pripravi 2. zvezka *SLA* tudi nadaljnji razvoj ustreznih orodij in metod za zapis, analizo in geolingvistično predstavitev narečnega gradiva, in sicer ne le v klasični/knjižni, ampak tudi v digitalni obliki.

V ta namen bo podatkovna baza SlovarRed dopolnjena s podatki o obsegu posameznih krajevnih govorov, torej z zamejitvijo t. i. poligonov, določenih z inovativnimi spremenljivkami, ki omogočajo razmejitve govorov ob upoštevanju zgodovinskih in geografskih meril ter podatkov GURS o naseljih v Sloveniji (delo T. Podobnikarja). Ta izpopolnitev bo med drugim omogočila pripravo natančnejših izoglosnih in ploskovnih jezikovnih kart, s tem pa tudi osnovo za različne dialektometrične raziskave (po metodah H. Goebela). Dopolnitev podatkovne zbirke in izpopolnitev možnosti za povezavo njenih »atributov« z GIS pa lahko omogočijo tudi interaktivni prikaz jezikovnega gradiva v prostoru – z dostopom do digitaliziranega arhivskega gradiva, zvočnih in video posnetkov ter drugih spletnih povezav na podatke o raziskavah krajevnega govora in o kraju. Uporaba jezikovnih tehnologij naj bi pripomogla k širitvi znanstvenih spoznanj (tudi preko spleta), aplikaciji jezikoslovnih vsebin tako v šoli kot v nestrokovni javnosti, hkrati pa pomagala raziskovalcem pri njihovem znanstvenem delu.

V prispevku bo dan predlog za oblikovanje interaktivne jezikovne karte in predstavljena ena izmed poskusnih različic take karte iz *SLA 1*.

Klara Šumenjak

Znanstveno-raziskovalno središče Univerze na Primorskem, Koper

klara.sumenjak@zrs.upr.si

Glasoslovne značilnosti govora Koprive na Krasu

V prispevku so v obliki fonološkega opisa (tj. s fonološkim sistemom, distribucijo in izvorom fonemov) predstavljene glasoslovne značilnosti govora Koprive na Krasu (T110 *Slovenskega lingvističnega atlasa*). Krajevni govor Koprive spada v primorsko narečno skupino, natančneje v kraško narečje, ki se govori po zahodnem delu Krasa in v spodnji Vipavski dolini. Na vzhodu meji z notranjskim narečjem – meja poteka le nekaj kilometrov od Koprive. Fonološki opis govora Koprive na Krasu bo prispeval k boljšemu poznavanju zelo razčlenjenega in še premalo raziskanega kraškega narečja.

Koprivski govor ne pozna tonemskih in kolikostnih nasprotij na naglašanih zlogih.

Nekatere tipične glasoslovne spremembe v koprivskem govoru so: sln. * \square , * \square - > $\square\square$ (*m'l $\square\square$ ko* 'mleko', *c $\square\square$ sta* 'cesta'), sln. * \bar{o} > *u* ('*nuč* 'noč', '*muč* 'moč', '*bux* 'bog'), sln. * \bar{e} , * \bar{e} - > $\square\square$ ('*l $\square\square$ t* 'led', '*z $\square\square$ le* 'zelje'), sln. * \bar{e} , * \square - > $\square\square$ ('*p $\square\square$ tək* 'petek', '*d $\square\square$ tle* 'detelja'), sln. * \bar{o} - > $\square\bar{a}$ ('*x \square a \square a* 'hoja'), sln. * \bar{q} , * \square > $\square\bar{a}$ (*k'r \square ax* 'krog', '*r \square abac* 'obec', '*γ \square aba* 'goba'), *-*o* > -*o* (*m'l $\square\square$ ko* 'mleko', '*l $\square\square$ to* 'leto'), *-*q* > -*u* (T ed. '*mizu* 'mizo', '*lipu* 'lipo') sln. * \bar{u} , * \bar{u} - > *y* ('*lyč* 'luč', '*myxa* 'muha'), pred vzglasnima *o*- in *q*- se v koprivskem govoru pojavi protetični \square - '*ay \square* 'vogal', *ob'l $\square\square$ ka* 'obleka', '*akno* 'okno'), v govoru je ohranjen prvotni *j* pred vzglasnim *i*- ('*j \square la* 'igla', '*j \square ra* 'igra'). Za konzonantizem je značilen tudi razvoj *g* > γ (*γ \square ant* 'obleka', *bla \square u* 'blago').

Alenka Valh Lopert
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
alenka.valh@um.si

Zinka Zorko
SAZU

Skladnja v panonski narečni skupini

V razpravi so predstavljene skladenjske značilnosti govornih besedil v prekmurščini, prleščini, slovenskogoriškem in v haloškem narečju. Za ponazoritev razmerja med zbornim knjižnim jezikom in prekmurskim nadnarečnim knjižnim jezikom sta dodani jezikovni analizi dveh prekmurskih leposlovnih del, tj. Franceka Mukiča: *Garaboncijaš – Črnošolec* in Milana Vincetiča: *Pobeglo morje – Vujšlo mordje*. V uvodu sta predstavljeni glasoslovje in oblikoslovje v panonski narečni skupini, nato pa sledita za vsako narečje skladenjska analiza izbranega besedila z značilnimi narečnimi vezniki in vezniškimi besedami, kot so vprašalni in oziralni zaimki, prislovi in členki. Najpogostejši je veznik *pa*, ki opravlja vezalno, protivno in sklepalno vlogo, lahko pa je tudi poudarni členek. Veznik *in/no* je najti le v prleškem narečju. Podrednega veznika *da* v panonski narečni skupini ni slišati. Zamenja ga *ka*, ki veže več različnih odvisnikov. Povedi so lahko enostavne in večstavne, priredno, podredno in zapleteno zložene. Značilnost narečne skupine je tudi opazen besedni red naslonskega niza in premikanje glagola na konec stavka. Glasoslovje prekmurskega narečja, ki ima tri podnarečja: goričko, ravensko in dolinsko, sestavljajo dolgi naglašeni samoglasniki: *i:, ü:, u:, e:□, o:□, e:, o:, a:, □* ter kratki naglašeni samoglasniki *i, ü, u, e, o, a, □*; v dolinskem podnarečju se pojavlja dvoglasnik *i:e* za dolgi etimološki *e*, dolgi nosnik *e* in za dolgi polglasnik. Prleško narečje ima dolgi enoglasniški vokalni sestav: *i:, ü:, u:, e:, o:, e:/e:, o:/□:, a:, □:*; kratki naglašeni samoglasniki so: *i, ü, u, e, o, e, a, □*. Haloško narečje loči vzhodne, srednje in zahodne govore. Na zahodu (Čermožiše) so vsi vokali dolgi: *i:, ü:, u:, i:e, u:o, e:, o:, e:, o:, a:□, □*. Slovenskogoriško narečje ima na zahodu same dolgo naglašene samoglasnike: *i:, ü:, u:, i:e, u:o, e:i, o:, ie:/e:, e:□, o:□, a:, æ:*, na vzhodu pa tudi kratke naglašene samoglasnike.

Oblikoslovni razvoji so si v panonski narečni skupini bolj blizu. V prekmurščini je zaostajanje v razvoju bolj opazno, na zahodu panonskega prostora se kaže tudi štajerski oblikoslovni vpliv. Srednjepolski samostalniki so najbolj ohranjeni v prekmurščini, pojavljata pa se tako feminizacija kot maskulinizacija v dvojini in množini. Poleg končniškega so ohranjeni nepremični, premični in mešani naglasni tip. V dajalniku in mestniku ednine moškega spola prevladuje končnica *-i*, v orodniku ednine ženskega spola so znane končnice: *-o/-oj/-i/-on/-ov*. V pridevniški sklanjatvi je v prekmurščini ohranjena trda sklanjatev z *-oga -omi* in v ženskem spolu s končnico *-oj*. Med zaimki je znan kazalni zaimek *toti/ovi*. V glagolski spregatvi je v prekmurščini ohranjeno osebito *-va/-ve* v dvojini. Pri opisnem glagolskem deležniku za moški spol so končaji: *-o, -a* (Prekija).

a) Prekmursko narečje je predstavljeno najprej s skladenjsko analizo šestih prispevkov v časopisu *Porabje* (2011–2012). Šestnajst izpisanih povedi je ponazorjenih s strukturo povedi, ki so večstavne in tudi zapleteno zložene. Vezniška sredstva so vezniki: *pa, da pa, zato, ali, ka* 'ker', 'da', 'če'; zaimek – *šteri*; prislovi: *gde, gda, kak, sledkar*; členka: *aj* 'naj', *pa*. Večina končnih stavkov se konča z glagolom. V knjigi Tineta Logarja *Slovenska narečja* (1975) je objavljeno prekmursko narečno besedilo iz Nedelice. Analiziranih je 12 povedi: od

enostavnih do petstavčnih. Vezniška sredstva so vezniki: *pa; kã* 'ker', *ka, či*; prislovi: *dã, te, ge, kãk*. Glagol se večkrat prestavi na konec stavka.

b) Prleško narečje je skladenjsko analizirano po besedilu Gajševci pri Križevcih iz Logarjeve knjige. Izbranih je 20 povedi: od enostavnih do petstavčnih, tudi zapleteno zloženih. Vezniška sredstva so: vezniki *pa, če, ka, da* 'ko'; zaimki *ki, ker*; prislovi *dere, te, potli, kak*.

c) Haloško narečje (Čermožiše pri Žetalah). Osem čustveno obarvanih povedi vsebuje 3 enostavne in pet večstavčnih zapleteno zloženih prirednih in podrednih povedi. Vezniška sredstva so: vezniki *pa, al, no, ko, 'to:k da*, in prislovi *da* 'ko'. Opazno je izpuščanje pomožnega glagola.

č) Slovenskogoriško narečje (Zgornja Voličina). Izmed deset izbranih povedi so tri enostavne, tri dvostavne z vezalnim priredjem in veznikom *pa* ter šest večstavčnih z zapleteno zloženim podredjem.

Sledi analiza dveh poglavij iz leposlovnih del, ki so objavljena v slovenskem knjižnem jeziku in v prekmurskem knjižnem jeziku. Delo Milana Vincetiča *Pobeglo morje – Vujšlo mordje* (Založba Franc–Franc, Murska Sobota, 2009). Primerja se skladenjska zgradba povedi v poglavju *Ravni breg – Gnaki brejg*. Ta ostaja v obeh zvrsteh podobna, le vezniške besede se razlikujejo. Urednik Radia Monošter Francek Mukič je objavil pri isti založbi literarno delo *Garaboncijaš* (2005) v prekmurskem knjižnem jeziku in ga predstavil v slovenski knjižni jezik *Črnošolec* (2007). Preučena je skladnja v poglavjih *Vleti bi biu škonik, vzimi pa zidar – Poleti bi bil učitelj, pozimi zidar*. Primerjava skladenjske zgradbe kaže na majhne razlike med besediloma, zlasti v rabi vezniških sredstev.

Iz skladenjske analize govornih narečnih besedil ugotavljamo, da se narečja panonske narečne skupine skladenjsko bistveno ne razlikujejo od govornega slovenskega zbornega knjižnega jezika, narečna pa so vezniška sredstva in pogosto pojavljanje glagola na koncu stavka.

Peter Weiss
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
ZRC SAZU v Ljubljani
Peter.Weiss@guest.arnes.si

Kategorija živosti v govorih spodnje Zadrečke doline

V govorih spodnje Zadrečke doline (v dolini reke Drete med Gornjim Gradom in Nazarjami), ki so del zgornjesavinjskega narečja, je skupina samostalnikov s kategorijo (podspolom) živosti precej večja od tiste v slovenskem knjižnem (in najbrž tudi pogovornem) jeziku.

Največjo posebnost glede živosti predstavljata v primerjavi s knjižnim jezikom skupina samostalnikov srednjega spola (*otrok, dekle, dekelčke, tele, jagnje, mače, pišče, prese, žrebe*) s slabšalnimi poimenovanji moškega in srednjega spola za ljudi (*bable, uscane, usrane, ustrele, uvele, balonde*). Od samostalnikov moškega spola ta kategorija v obravnavanih govorih zajema le tiste iz prve in četrte sklanjatve (*človek, šolski* [avtobus]). Samostalniki, ki bi lahko spadali v drugo in tretjo moško sklanjatev, so v teh govorih obravnavani kot samostalniki prve (*knjigovodja -a, emze -ja*). – Izpridevniški samostalniki, ki se sklanjajo po četrti moški sklanjatvi, imajo v tožilniku ednine vedno končnico *-ega* (*dežurni, redni* [avtobus]). – Pri majhnih otrocih in pri mnogih odraslih, ki govorijo z njimi, je primerov živosti sploh zelo veliko (*jezika kažeš; pusti kamna*). – Negotovost glede živosti večja delni rodilnik, ki ga je mogoče razumeti kot tožilnik (*daj vina; grem srpiča* ‘mehki osat’ *nabrat ...*). – Natančnejši podatki so navedeni v *Slovarju govorov Zadrečke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami (A–H)* (1998).

Od samostalnikov moškega spola imajo v govorih spodnje Zadrečke doline podspol živosti poimenovanja in imena bitij (ljudi, živali, tudi ženskega spola), tudi domišljajska (narečni primeri so tule poknjženi): *človek, zajec, fuks, Janez, Kovač, Nemeč, Bog, tajfelj, bavec* ‘bavbav’, *deda, dvajsetščak* ‘kdor je rojen leta 1920’, *Rus* ‘Rusi’. S teh je podspol živosti prešel na marsikdaj enako poimenovane in imenovane ali tem sorodne samostalnike, kot so: gobe (*jurček, globanjek, ciganček*), jabolka in jabolane (*carjevič, bobovec, belič, kosmaček*), orehi (sad in drevo: *koščak, grušovec*), slive (sad in drevo: *osel, špengelj*), hruške (sad in drevo: *žrebeljc*), vrste fižola (rastlina, strok in zrno: *brazdovec, štorovec, češpovec*), vrste krompirja (*igor, cvetnik*), posamezne rastline (*srpič, divjak*), vina (*bizeljčan, tudi cviček*), po živalih poimenovane bolezni (*rak, volk, črv*), vrste premoga (*trboveljčan, velenjčan*), vrste opeke (*bobrovec, efe* ‘zidak iz elektrofiltrskega pepela’), vrste kruha (*francoz, črn, bel, ajdov, koruzni*), igralne karte in igre z njimi (*as, pob, herc, zigmer, osel*), vrste denarja (*jur, kovač, stodinerščak*), igrače, ki predstavljajo bitja (*medo, pajac*), šahovske figure (*kmet, lavfer*), pojavi v zvezi s čebelarstvom (*roj, družec, desetsater*), deli telesa, predvsem v zvezi s spolnostjo (*lulik, tič, kurec, bižek, sander, bingeljč, fortrajber* ‘ščegetavček’), mrtva živa bitja (*mrlič, mrtvi, rajni oče, crknjen pes*), naprave (*norec, francoz, hlapec, bog* ‘razpelo’), avtobusi (*celjan, litostrojčan, šolski*), osebna vozila (*dekavec, fičo, marcedez, benciner, cvajtakter, francoz, tudi taksi*), kolesa (*rener, rogovec, poni, dirkalni*), mopedi (*poni ekspres, emze, avtomatik, dvobrzinec*), traktorji (*ferguson, štajer, štorovec, tudi traktor*), tovornjaki (*dojc, man, tritonšček*), vozovi (*gumer, parizer*), mehanizacija (*bager, viličar, greder, kiper, rudelj*), peči in štedilniki (*kiperbuš, tobi*), elektronske naprave (*atari, pece, epon, ajped*), osamljeni primeri (*matevž* [jed], *bikovec* ‘bikovka’, *jogi, dvojček* [hiša], *pajac* [oblačilo]), dela, imenovana po predstavljeni osebi (*Tarzan, Vinetu, Martin Krpan*) ali po ustvarjalcu

(*Prešeren, Menart, Cankar*), časopisi in revije (*Upokojenec, Lovec, Slovenec*), trgovine (*Hofer, Tuš, Lidl, Merkator*) ter kraji in gore (*Sveti Duh, Dedec, vendar Lenart, Šentjošt*).

Melita Zemljak Jontes
Filozofska fakulteta v Mariboru
melita.zemljak@um.si

Oblikoslovna raznolikost v sevniško-krškem govoru glede na (ne)mestno okolje

Sevniško-krški govor je del štajerskega posavskega narečja, katerega prve narečne raziskave je v svojih delih podal že Fran Ramovš (1924, 1931, 1933, 1935, 1952, 1995 (1936)). V svoji *Karti slovenskih narečij* (1931) je področje ozkega pasu ob spodnjem toku reke Save od Zidanega Mosta do hrvaške meje opredelil kot dolenjsko posavsko narečje. Nadaljnje raziskave obravnavanega področja so bile v preteklosti redke, izpostaviti velja predvsem del razprave Tineta Logarja o štajerskih govorih južno od Konjiške gore in Boča (1955) in njegova zapisa gramatične vprašalnice Sevnice in Leskovca pri Krškem (1956). Narečna karta Jakoba Riglerja in Tineta Logarja (1993) je mejo štajerskih govorov zaradi netonemskosti in splošnega daljšanja kratkih naglašanih samoglasnikov posavskega sevniško-krškega govora pomaknila proti jugu čez Savo.

V zadnjih dobrih desetih letih je nastalo več raziskav sevniško-krškega govora, bodisi s strani raziskovalcev – dialektologov bodisi s strani študentov slovenistov. Prispevek bo prikazal oblikoslovne značilnosti več analiziranih raziskovalnih točk sevniško-krškega govora (npr. Cerar (2005), Horjak Hafner (1983), Komar (2010), Krejan (1999), Skubic (2000), Smole (2003), Starič (2003), Vidmar (2012), Zemljak (2000, 2003), Žumer (2001), raziskovalne točke po *SLA*), ki zaradi svojega položaja in trenutnega mešanja prebivalstva sosednjih narečnih območij izkazujejo značilnosti mešanega in prehodnega narečnega področja, s posebnim poudarkom na rabi v mestnem oz. nemestnem okolju.

Maša Zevnik
Mavčiče
masa.zevnik@gmail.com

Sodobna gorenjska kolesarska terminologija

Jezik športnikov je prav poseben jezik, saj je razgiban, kot je razgiban posamezni šport. Vsak šport ima svojo govorico, po kateri je prepoznaven, in tudi v kolesarskem športu se uporablja specifična terminologija, ki sem jo zajela v slovarju diplomskega dela *Sodobna slovenska kolesarska terminologija*, katerega namen je bil ohraniti ne le zapisano, pač pa tudi sodobno govorjeno podobo te jezikovne zvrsti. V prispevku je na kratko predstavljeno nastajanje slovarja kolesarske terminologije in nekatere leksikalne značilnosti sodobnega kolesarskega žargona. Terminološki slovar je osredotočen na tekmovalno cestno kolesarstvo in pretežno sloni na pogovornem jeziku z elementi gorenjskega narečja, saj kar trije glavni informanti prihajajo s področja, kjer se govori gorenjščina, zato je z nekaj ponazarjalnega gradiva obravnavana tudi ta. Uslovarjeno besedje je bilo načrtno zbrano s snemanjem strokovnega diskurza (posnetega na kolesarskih treningih, pred dirkami, med njimi in po njih), tako vodenih intervjujev kot spontanih pogovorov, pripovedovanj, opisov itd. kolesarjev in kolesarskih strokovnjakov, komentarjev ob spremljanju prenosov Dirke po Franciji (poleti 2010 na TV Slovenija) in reportaž kolesarskih dirk.

Slovar kolesarske terminologije sestavljajo 703 glavne iztočnice in 518 podiztočnic, ustrezno opremljenih s slovničnimi podatki v glavi in zaglavju, s terminološkimi pomenskimi razlagami in ponazarjalnim gradivom iz posnetih besedil, zapisanim v slovenski fonetični transkripciji. Slovensko strokovno kolesarsko izrazje se je tudi pri nas razvijalo hkrati s to športno panogo, in ga še vedno uporabljajo, razvijajo in ohranjajo tako poklicni in amaterski kolesarji kot kolesarski strokovnjaki – ob tem ugotavljam, da je največ zbranega kolesarskega besedja slovenskega izvora, nekaj izrazov pa izvira tudi iz germanskih in romanskih jezikov.

Danila Zuljan Kumar
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
Raziskovalna postaja Nova Gorica
DZuljan@zrc-sazu.si

Skladenjske strukture v terskem govoru vasi Subid

Vas Subid (it. Subit) leži v občini Ahten (it. Attimis) v Furlaniji - Julijski krajini. Subiški govor spada v tersko narečje, ki se govori ob reki Ter in njenih pritokih v Italiji ter v Breginjskem kotu v Sloveniji. Čeprav gre za geografsko veliko območje, pa je zaradi redke naseljenosti in odseljavanja iz ekonomskih razlogov, ki ga je pospešil še potres leta 1976, število govorcev terskega narečja majhno in naglo upada. Zaradi zaprtosti proti slovenskemu jezikovnemu zaledju je narečje po eni strani zelo arhaično – na skladenjski ravni ohranja strukture, ki so se v osrednji narečjih že izgubile –, po drugi strani pa je zaradi tesnega stika s sosednjimi furlanskimi govori in rednega stika z italijanskim jezikom zelo romanizirano.

Analiza besedil subiškega govora kaže veliko prevzetih jezikovnih prvin (jezikovnih interferenc) iz furlanščine in italijanščine. Po Urielu Weinreihu jih lahko delimo na odkrite jezikovne interference, kamor prištevamo prevzete leksikalne, glasoslovne in besedotvorne prvine, ter skrite jezikovne interference, kamor spadajo prevzete izrazne (strukturne) in pomske jezikovne prvine.

V prispevku se bom posvetila skritim strukturnim jezikovnim interferencam. Eden od najpogostejših vzrokov, ki privedejo do tovrstnega jezikovnega vplivanja enega sistema na drug sistem, je medjezikovna identifikacija. Medjezikovna identifikacija na strukturni ravni pomeni prevzem določene skladenjske strukture ali načina gradnje skladenjske strukture v jezikovni sistem, v katerem ta ali ni znana (npr. t. i. implicitni odvisniki) ali pa, v primeru, da struktura v sistemu obstaja, vpliva na pogostost njene rabe (npr. desna stava ujemalnega pridevniškega prilastka v samostalniški besedni zvezi, raba predpreteklika v pogojnem odvisniku ipd.).

V prispevku bom podrobneje predstavila vpliv furlanskega in italijanskega jezika na gradnjo podrednih stavčnih struktur subiškega govora, zakonitosti besednega reda v besednozveznih in stavčnih strukturah, rabo glagolskega naklona in sosledje časov v predmetnem odvisniku.

Navodila avtorjem

Uredništvo revije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU Jezikoslovni zapiski, v kateri nameravamo objaviti prispevke s Slovenskega dialektološkega posveta 2, pričakuje besedila za objavo do konca januarja 2013. Napisana naj bodo v programu Word in v pisavi times new roman ali 00 ZRCola (velikost 10 pik), ki je priporočena za posebne jezikoslovne znake, dobiti pa jo je mogoče – z vnašalnim sistemom ZRCola vred – na povezavi <http://ZRCola.myftp.org>. Besedila v formatih .DOC(X) in .PDF naj bodo poslana po e-pošti na naslov Peter.Weiss@guest-arnes.si, kjer se da dobiti tudi vse dodatne informacije.

Prispevek naj bo dolg do 30 000 znakov, ima izvleček z do 5 vrsticami in do 5 ključnimi besedami ter povzetek z do 15 vrsticami. Pri navajanju enot v literaturi naj se avtorji po možnosti ravnajo po načinu v zadnji številki revije Jezikoslovni zapiski, ki so v obliki PDF dosegljivi na spletni strani <http://bos.zrc-sazu.si/knjige/index.html>.

Najlepša hvala.

Uredništvo revije Jezikoslovni zapiski
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
Novi trg 4, 1000 Ljubljana
isj@zrc-sazu.si